

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Vapaaehtoisena tukihenkilönä toimiminen eroperheen lapselle

Sini Lintunen

2018 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Vapaaehtoisena tukihenkilönä toimiminen eroperheen lapselle

Sini Lintunen
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Syyskuu 2018/2018

Sini Lintunen Vapaaehtoisena tukihenkilönä toimiminen eroperheen lapselle

Vapaaehtoisena tukihenkilönä toimiminen eroperheen lapselle

Vuosi 2018 2018 Sivumäärä 41

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää vapaaehtoisten tukihenkilöiden kokemuksia tukihenkilönä toimimisesta eroperheen lapselle. Tavoitteena oli tuottaa tietoa vapaaehtoisesta tukihenkilötoiminnasta lasten eroauttamisen tukitoimena. Opinnäytetyö toteutettiin osana Pienperheyhdistyksen ja Helsingin kaupungin hanketta ”Vapaaehtoinen lapsen tukena - eroauttamista julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyönä”. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastattelut toteutettiin keväällä 2018 ja niihin osallistui neljä vapaaehtoista tukihenkilöä. Tuettavat lapset olivat iältään 6-10-vuotiaita.

Opinnäytetyöni teoriaosuudessa on käsitelty vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa, eron vaikutuksia lapsiin sekä lasten tukemista vanhempien erotessa. Analyysissa hyödynnettiin teemoittelua ja teemoiksi muodostuivat tukihenkilövalmennus, kokemukset sekä haasteet. Tutkimustulokset osoittivat, että valmennus on tärkeä osa tukihenkilönä toimimista ja antoi tukihenkilöille varmuutta tuettavan perheen kohtaamiseen. Tulosten mukaan tukihenkilöt tukevat vanhempien eron kokenutta lasta toiminnan kautta sekä keskustelun ja kuuntelun avulla. Tukihenkilöt olivat kohdanneet joitakin haasteita tukisuhteen aikana, mutta kokeneet kuitenkin, että lapsi on hyötynyt tukisuhteesta. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa kannattaa jatkossakin hyödyntää osana eropalveluita. Vapaaehtoisesta tukihenkilöstä lapsi saa turvallisen aikuisen perheen ulkopuolelta, joka on tärkeä lasta suojaava tekijä vanhempien erotessa. Opinnäytetyön tulokset ovat hyödyksi vanhemmille, jotka miettivät olisiko heidän lapselleen hyötyä vapaaehtoisesta tukihenkilöstä. Lisäksi opinnäytetyöstä on hyötyä tuleville eroperheiden lapsille tukihenkilöinä toimiville. Tuloksia voidaan hyödyntää myös lapsiperheiden eropalveluiden kehittämisessä.

Asiasanat: vapaaehtoinen tukihenkilö, eroperheet, lasten tukeminen

Sini Lintunen

Working as a voluntary support person for divorced parents' children

2018	2018	Pages	41
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to clarify experiences of voluntary support persons working with children of divorced parents. The aim of this thesis was to provide information on the work conducted by voluntary support persons as an assistance for children in divorced families. This thesis was implemented as part of a project, Volunteer work supporting children - divorce assistance cooperation between public and the third sector, run by Pienperheyhdistys ry and the City of Helsinki. The study was executed as qualitative research using the themed interviews. Four volunteering support persons were interviewed in spring 2018. The age of the supported children were between 6 and 10.

The theoretical framework of the study consists of theories on voluntary support person work, the impact of parents' divorce on children and supporting children when parents are divorced. The data was analyzed through thematizing. The results consisted of three themes: training of support persons, experiences and challenges. The results showed that training is an important part of working as a support person and provided confidence when meeting the supporting family. The results showed that support persons support children through action, discussion and listening. Support persons had experienced some challenges during the support process, but also felt that the children had benefited from a supportive relationship. The main conclusion was that voluntary support person's work is worthwhile as a part of divorce services. From a volunteer support person, a child gets a safe adult outside the family, which is an important child protection factor when parents divorce. The results of this thesis are useful for parents who are considering if their child would benefit from a volunteer support person. In addition, this thesis is helpful for future volunteer supporters. The results can also be utilized in developing divorce services for families.

Keywords: volunteering, support person, divorcing families, children's supporting

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Vanhempien ero	7
2.1	Eron vaikutukset lapseen	8
2.2	Ero lapsen eri ikäkausina	9
3	Lapsen tukeminen vanhempien erotessa	10
3.1	Turvallisten aikuisten merkitys	11
3.2	Eropalvelut lapsille	12
3.3	Lapsen etu erotilanteessa	14
4	Vapaaehtoistyö	15
4.1	Vapaaehtoistyön merkitys Suomessa	16
4.2	Vapaaehtoisena tukihenkilönä toimiminen lapselle	16
4.3	Tukihenkilönä toimimisen haasteet	18
5	Pienperheyhdistys	19
5.1	Pienperheyhdistyksen ja Helsingin kaupungin hanke	20
5.2	Vapaaehtoisten tukihenkilöiden valmennus	22
6	Tutkimuksen toteuttaminen	22
6.1	Teemahaastattelu aineistonkeruun menetelmänä	23
6.2	Prosessin eteneminen	23
6.3	Aineiston analysointi	24
7	Tutkimustulokset	25
7.1	Tukihenkilövalmennus	25
7.2	Kokemukset	27
7.3	Haasteet	29
8	Yhteenveto ja johtopäätökset	31
9	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	34
10	Pohdinta	34
	Lähteet	37
	Liitteet	40

1 Johdanto

Tämä opinnäyteytyö käsittelee vapaaehtoisten tukihenkilöiden kokemuksia eroperheen lapselle tukihenkilönä toimimisesta. Vuonna 2016 Suomessa päättyi avioeroon 13 541 avioliittoa (Tilastokeskus 2017). Lisäksi päättyi vielä moni avoliitto. Vuosittain vanhempien eron kokee noin 30 000 suomalaista lasta, joten aihe on tärkeä ja ajankohtainen. Vanhempien ero on usein lapselle kriisi, eivätkä vanhemmat välttämättä jaksaa itselleenkin raskaassa tilanteessa huomioida lasta riittävästi. (Sinkkonen & Pruuki 2017, 8.) Aikuisen tehtävä on kuitenkin auttaa lapset kriisin yli, jotta lapsi ei jää yksin vanhempien eron herättämien tunteiden ja ajatusten kanssa. Jos vanhemmat eivät tähän itse pysty, tulisi heidän järjestää lapselle niin sanottuja apuaikuisia, eli muita turvallisia ja luotettavia ihmisiä, jotka tukevat lasta. (Mäkijärvi 2014, 10,114).

Erotilanteessa lapsen näkökulma jää helposti vanhempien kriisin alle. Useissa tutkimuksissa on myös todettu, että lapsille tarkoitetut eropalvelut ovat tällä hetkellä puutteellisia ja tarpeeseen nähden riittämättömiä. Puutteelliset eropalvelut on huomioitu myös tällä hetkellä käynnissä olevassa lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa, jossa yhtenä kehittämiskohteena on lapsiperheiden erotilanteen palveluiden kehittäminen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017).

Opinnäytetyöni toteutettiin osana Pienperheyhdistyksen ja Helsingin kaupungin hanketta "Vapaaehtoinen lapsen tukena - eroauttamista julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyönä". Hankkeen taustalla on juurikin havainnot siitä, että lasten eropalveluiden kehittämiseksi on selkeä tarve. Lapsille on ollut tarjolla lähinnä erilaisia eroryhmiä, mutta nekin ovat olleet melko harvassa. On kuitenkin todettu, että lapsen selviytymistä vanhempien erosta nopeuttaa huomattavasti se, että hän voi puhua tunteistaan kodin ulkopuolisille aikuisille (Mäkijärvi 2014, 43). Lapsilla ei välttämättä aina ole lähipiirissään sellaisia aikuisia, joille he voisivat puhua vanhempien eroon liittyvistä huolistaan. Vapaaehtoinen tukihenkilö voikin olla hyvä ratkaisu etenkin silloin, jos perheellä on heikko läheisverkosto. Vapaaehtoinen tukihenkilö voi olla hyvä ratkaisu myös silloin, jos lapsi kaipaa ryhmämuotoisen toiminnan sijaan yksilöllisempää tukea.

Opinnäytetyön tavoite on antaa tietoa vapaaehtoisesta tukihenkilötoiminnasta lapsen eroauttamisen tukitoimena. Haastattelin neljää vapaaehtoista tukihenkilöä heidän kokemuksistaan eroperheen lapselle tukihenkilönä toimimisesta. Tulokset ovat hyödyksi vanhemmille, jotka miettivät olisiko heidän lapselleen hyötyä vapaaehtoisesta tukihenkilöstä. Lisäksi opinnäytetyöstä on hyötyä tuleville eroperheiden lapsille tukihenkilöinä toimiville. Opinnäytetyö tuottaa myös tärkeää tietoa hankkeen onnistumisesta ja mahdollisista kehityskohteista. Tuloksia hyödynnetään myös hankkeen raportoinnissa STEA:lle, sillä toiveena olisi, että hanke saisi kahden vuoden jälkeen jatkoa.

2 Vanhempien ero

Vuonna 2017 solmittiin 26 542 avioliittoa ja avioeroon päättyi 13 485 avioliittoa. Naimisiin mennään nykyään yhä myöhemmin ja avioliittojen kesto on myös keskimäärin lyhentynyt. Ensimmäinen avioliitto päättyy eroon 39% todennäköisyydellä. (Tilastokeskus 2017.) Noin 30 000 lasta vuosittain kokee vanhempien eron. Eroaminen on yleisintä 2-4-vuotiaiden lasten vanhemmilla (Pruuki & Sinkkonen 2017, 11). Noin 60% lapsista onkin vanhempien eron sattuessa alle 12-vuotiaita (Yle 2015).

Vanhemmilla ero on usein pitkän pohdinnan takana ja moni saattaa miettiä eroa kauankin aikaa. Vanhempia yleensä pelottaa eron tuoma tulevaisuus, etenkin miten lapset selviytyvät ja miten lasten asiat jatkossa hoidetaan. Eropohdintojen taustalla voi olla moninaisia syitä. Yhteisen ajan vähyys, työelämän paineet, vastuun epätasainen jakautuminen perheessä sekä yleinen arjen raskaus voivat koetella parisuhdetta. Vanhemmilla myös parisuhteen hoitamattomuus voi johtaa vuorovaikutusongelmiin, jossa ei enää kyetä kunnolla keskustelemaan, kuuntelemaan, ilmaisemaan omia tarpeita ja tunteita, vaan läsnä on jatkuva riitely, syyttely ja toisen arvostelu. Myös etenkin ensimmäisenä lapsen syntymä voi olla haaste parisuhteelle, koska koko elämä muuttuu ja puolisojen pitää hakea uusia roolejaan vanheppina. Lasten myötä myöskään aikaa parisuhteelle ei ole samalla tavalla kuin ennen. Lisäksi eropohdinnan taustalla voi olla erilaiset mielenterveys-, päihde- ja väkivaltaongelmat. (Ensi- ja turvakotienliitto 2016, 4.)

Ero on vanhemmille aina raskas ja vaikea päätös. Kun päätös on tehty, vanhempien tulee miettiä monia lapseen ja vanhemmuuteen liittyviä kysymyksiä. Eron jälkeen vanhempien olisi hyvä tehdä keskinäinen kirjallinen sopimus lapsen asioiden järjestämisestä eron jälkeen. Sopimukseen kirjataan lapsen huoltomuoto, lapsen asuinpaikka, miten lapsi tapaa muualla asuvaa vanhempaa sekä miten lapsen kustannukset jaetaan. Sopimuksen tekoon voi saada apua lastenvalvojalta, joka varmistaa, että sopimus on lapsen edun mukainen. Lastenvalvoja myös vahvistaa sopimuksen, jolloin se on täytäntöönpanokelpoinen. (Ensi- ja turvakotienliitto 2016, 10.) Lähes 90% vanhemmista tekee kuitenkin sopimuksen, joka vahvistetaan. Jos vanhemmat eivät pääse sopuun, asia hoidetaan käräjäoikeudessa. Käräjäoikeudessa käsitellään joka vuosi 1800-2000 huoltoriitaa. (Pienperheyhdistys ry.) Huoltoriitaoikeudenkäynneistä on tullut entistä vaikeampia ja ylipuolet oikeudenkäynneistä ovat pitkittyneitä uusintariitoja. Huoltoriidat kuormittavat useita eri viranomaisia, vanhempia sekä lapsia. Huoltoriidoista seuraa myös vuosittain miljoonien eurojen kustannukset, jotka kustannetaan pääasiassa valtion varoin. Pitkittyneitä huoltoriitoja ehkäistään parhaiten eroperheiden varhaisella tukemisella. (Lapsiasia- valtuutetun toimisto 2010, 13 & Oikeusministeriö 2016, 19-20.)

Eron myötä vanhemmille tulee myös usein tutuksi lapsen huoltolaki eli lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta säätelevä laki, jonka tarkoituksena on turvata lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen, hyvinvointiin ja molempiin vanhempiin. Lain tavoitteena on, että vanhemmat pystyvät lapsen etu edellä pohtimaan yhdessä lapsen huolto-, tapaamis- ja asumisasiosta. Näiden asioiden pohdintaan voi myös saada apua esimerkiksi perheasioiden sovittelusta. Perheasioiden sovittelu on lakisääteinen sosiaalipalvelu, joka on tarkoitettu eroa pohtiville tai eroon päätyneille vanhemmille. Sovittelussa koulutetut ammattilaiset auttavat vanhempia löytämään kummallekin mieluisan ratkaisun siihen, miten lapsen asiat eron jälkeen järjestetään. Palvelun tarkoitus on turvata lapsen asema erossa ja se on vapaaehtoista, maksutonta ja luottamuksellista. (Ensi- ja turvakotienliitto 2016, 10, 16.)

2.1 Eron vaikutukset lapsiin

Eron vaikutukset lapsiin ovat voimakkaimmillaan eron jälkeisenä vuotena ja toinen vuosi saatua mennä uuteen elämäntilanteeseen sopeutumisessa. Osalla lapsista eron vaikutukset voivat kestää vielä pidempään ja lapsena koettu vanhempien ero voi vaikuttaa vielä aikuisiällä. Erosta johtuvat oireet voivat olla todella moninaisia, joten ei voida yksiselitteisesti sanoa mitä vaikutuksia ja oireita lapsille vanhempien erosta seuraa. (Sinkkonen & Pruuki 2017, 21,27.) Siihen miten vahvasti ero vaikuttaa lapseen, vaikuttaa olennaisesti se, miten vanhemmat ovat eron hoitaneet ja millaista apua ja tukea he ovat itse saaneet. Hyvin hoidetusta erosta voi seurata lapsille myös positiivisia asioita. Lapset voivat oppia miten pettymyksiä ja tunteita käsitellään. He voivat oppia avointa puhumisen kulttuuria, jossa vaikeistakin asioista puhutaan avoimesti. He voivat oppia parisuhteesta ja sen kehittämisen tärkeydestä. (Kiianmaa 2008, 93.) Ero voi olla lapselle helpotus, jos vanhemmat ovat jo pitkään olleet riitaisia. Useimmiten ero on kuitenkin lapselle suuri menetys ja kriisi, jossa lapsen turvallisuudentunne horjuu. Turvattomuudentunne aiheuttaa lapsille stressiä, joka heikentää lapsen psyykkistä tilaa. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 8, 23.) Lapsi saattaa myös olla huolissaan vanhempiensa voimista ja jaksamisesta ja alkaa omaksumaan aikuiselle kuuluvia rooleja ja tehtäviä. Lapsi saattaa ottaa lisää vastuuta perheessä, sekä peitellä omia pelkojaan ja avuntarvettaan. (Väärälä 2018, 13.)

Moniin eron kielteisiin ja myönteisiin vaikutuksiin vaikuttaakin olennaisesti se miten erotaan. Lapsen erokokemuksen kannalta on ratkaisevassa roolissa se, miten vanhemmat eron toteuttavat ja kuinka he suhtautuvat toisiinsa eron jälkeen. Olennaista on, miten vanhemmat pystyvät erokriisissään pitämään lapsen edun mielessään ja sopimaan lapseen liittyvistä asioista. Parhaiten erosta selviytyvät ne lapset, joilla eron jälkeenkin pysyy hyvä ja läheinen suhde kumpaankin vanhempaansa. Mitä huonompaa ja vähäisempää vanhempien yhteistyö eron jälkeen on, sitä vaikeampi erokokemus on lapsille ja sitä pitkäkestoisemmat seuraukset ja vaikutukset sillä voi olla. (Alppivuori 2017, 15.)

Lapset reagoivat yksilöllisesti vanhempiensa eroon ja lapsen käytös saattaa vaihdella eroprosessin aikana. Olennaista on huomata muutokset lapsen käytöksessä ja olemuksessa. (Mäki-järvi 2014, 25,28.) Siihen miten voimakkaasti ja millä tavoin lapsi reagoi vanhempien eroon vaikuttaa lapsen ikä, persoonallisuus ja kasvuhistoria (Lipponen & Wesaniemi 2005, 139). Vanhempien ero voi vaikuttaa lapsen koulunkäyntiin heikentävästi. Ero ja sen käsittely voi viedä niin paljon lapsen voimavaroja, ettei niitä enää jää opiskeluun. Erosta saattaa seurata myös huolestuttavaa käyttäytymistä. Lapsi saattaa esimerkiksi itkeskellä usein, saada raivokohtauksia tai vetäytyä kaveriporukasta. Lapsen hankala käytös on kuitenkin merkki siitä, että hän uskaltaa reagoida eroon, eikä panttaa tunteitaan, mikä on hyvä asia. (Kiiänmaa 2008, 96, 131.) Onkin tärkeää, että vanhemmat kertovat perheen tilanteesta lapsen elämän tärkeille ihmisille, kuten päiväkodin hoitajille tai koulun opettajalle, jotta aikuiset osaavat tukea lasta ja ymmärtävät tämän mahdollisesti muuttunutta käytöstä (Ensi ja turvakotienliitto 2016, 25). Siihen miten ero vaikuttaa lapseen, vaikuttaa olennaisesti myös se, missä kehitysvaiheessa lapsi on. Esimerkiksi jos eron kanssa samaan aikaan ajoittuu muitakin suuria elämänmuutoksia, kuten koulun aloittaminen tai murrosikä, voi lapsi reagoida voimakkaammin vanhempien eroon. Tästä syystä myös esimerkiksi saman perheen sisarukset voivat kokea vanhempien eron eri tavalla. (Posa&Turpeinen 2005, 18.)

2.2 Ero lapsen eri ikäkausina

Vauvaikäinen reagoi vanhempiensa eroon lähinnä välillisesti: vanhempien ahdistus ja negatiiviset tunteet välittyvät myös lapseen. Vauvalle saattaa tulla univaikeuksia sekä syömisen ja suoliston toiminnan häiriöitä. Vauva ei ymmärrä vanhempiensa eroa, eikä miksi toinen vanhemmista ei ole enää hänen elämässään päivittäin. Vaarana on, että pois muuttavan vanhemman ja vauvan suhde ei kehity normaalisti ja tähän tuleekin kiinnittää erityistä huomiota. Eron myötä vauvan turvallisuuden tunne saattaa myös heikentyä, koska vauva aistii vanhempiensa välisen jännittyneisyyden ja epävarmuuden. (Kiiänmaa 2008, 101-102.)

Taaperoikäiselle (1,5-3-vuotias) lapselle voi jo puhua erosta ja tukena voi käyttää esimerkiksi piirtämistä. Taaperoikäinen voi reagoida eroon vaatimalla huomiota ja takertumalla vanhempiinsa. Lapsella saattaa ilmetä myös univaikeuksia ja lisääntynyttä itkeskelyä. Taaperoikäiselle olisi tärkeää eron keskellä turvata mahdollisimman vakaa arki, jossa on säännölliset rutiinit. Molempien vanhempien tulisi antaa lapselle paljon aikaa, mutta myös muiden turvallisten aikuisten kanssa vietetty aika on tärkeää, jotta vanhemmatkin saavat välillä levätä. (Kiiänmaa 2008, 102-103.)

Leikki-ikäiset ja esikoululaiset (3-6-vuotiaat) syyttävät vanhempiensa erosta helposti itseään. Lapsi voi kokea syyllisyyttä ja reagoida eroon olemalla erityisen kiltti, koska ei uskalla ilmaista vihaansa ja suruansa. Lasta saattaa huolestuttaa tulevaisuus ja mitä erosta seuraa. Tämän ikäiselle lapselle on tärkeää puhua erosta ja sen syistä mahdollisimman paljon. Näin

pieni lapsi ei kuitenkaan vielä voi täysin ymmärtää kaikkia aikuisten asioita, joten tärkeää on yrittää puhua yksinkertaisesti ja lapsen ymmärtävällä tavalla. (Kiianmaa 2008, 103.)

Ala-asteikäisille (7-12-vuotiaille) vanhempien ero on usein raskas paikka. He saattavat kokea, että pois muuttanut vanhempi on hylännyt heidät. Erosta kannattaa keskustella avoimesti lapsen kanssa, jotta lapsi esimerkiksi ymmärtää eron olevan lopullista, eivätkä vanhemmat enää palaa yhteen. Lapselle kannattaa erikseen kertoa, että erosta puhuminen on sallittua, koska lapsi helposti vaikenee asioista, jos kokee aiheen olevan vanhemmilleen vaikea. Erityisesti koululaisille ulkopuolinen tuki on suureksi hyödyksi. Ulkopuolinen tuki auttaa usein lasta selviytymään erosta nopeammin. (Kiianmaa 2008, 104-105.)

Nuoruusikäinen (12-23-vuotias) voi kokea eron stressaavana ja loukkaavana eikä haluaisi hyväksyä sitä. Etenkin nuoruusiän alussa vanhempien on tärkeää muistaa, että vaikka nuori saattaa näyttää jo aikuiselta, on hän silti henkisesti edelleen lapsi, joka ei ole vielä valmis keskustelemaan erosta aikuisten tavoin. Nuori ei saa olla se henkilö, jolle vanhemmat uskoutuvat eronsa yksityiskohdista ja ristiriidoista. Nuori saattaa helposti syyllistää toista vanhempaansa ja puolustaa toista. Keskusteluyhteyttä kumpaankin vanhempaan on tärkeää tukea. Ero vaikuttaa usein nuorten itsetuntoon heikentävästi ja nuori saattaa vetäytyä kaveriporukasta tai vaihtaa sitä. Nuoren itsetuntoa on tärkeää tukea ja antaa hänelle mahdollisuus työstää vanhempiensa eroa. (Kiianmaa 2008, 105-107.)

3 Lapsen tukeminen vanhempien erotessa

Jotta lapsi pääsee erokriisistään yli ja elämässään eteenpäin on tärkeintä, että lapsi hyväksyy tilanteen. Lapsen tulee ymmärtää, että vanhemmat eivät enää ole palaamassa yhteen. Vanhempien tulee kertoa lapselle erosta selkeästi ja ikätasoisesti. Jos lapsi turhaan elättelee toivoa vanhempien yhteenpaluusta hidastaa se merkittävästi eron työstämistä. (Kiianmaa 2008, 94.) Vanhempien olisi hyvä kertoa erosta lapselle yhdessä. Vaikka eropäätös ei olisi ollut yhteinen, tuo yhdessä kertominen tuo lapselle luottamusta siihen, että vanhemmat eron jälkeenkin huolehtivat hänestä yhdessä. Alle kouluikäisille lapsille erosta kannattaa kertoa vasta kun muutokset ovat ajankohtaisia, kun taas vanhemmille lapsille kannattaa antaa aikaa sopeutua uuteen tilanteeseen. Aikuisten välisistä riidoista tai eroon johtaneista syistä ei tarvitse tarkasti kertoa lapselle, mutta tärkeää on kuitenkin olla rehellinen, jotta lapsi ei mielessään kehitä omia syitä vanhempien erolle. (Ensi- ja turvakotienliitto 2016, 22-23.)

Lapselle tulee turvata eron keskellä mahdollisimman tavallinen ja ikätasoinen arki. Vanhempien ero itsessään on lapselle suuri muutos, joten mitä vähemmän muita muutoksia erosta aiheutuu, sen parempi. Arjen rutiinit ja ennakoituvuus luovat lapselle turvaa muutoin sekavassa elämäntilanteessa. Ikätasoisella arjella taas tarkoitetaan sitä, että lapsi saisi elää tavallista lapsen elämää ilman, että hänen tulee miettiä aikuisten huolia ja ongelmia. Lapsen tehtävä ei

ole myöskään toimia viestin viejänä aikuisten välillä. (Niemelä & Kääriäinen 2015, 50-51.) Tärkeä lasta suojaava tekijä vanhempien erossa onkin, ettei lasta vedetä mukaan aikuisten ristiriitoihin. Lapsen ei tarvitse valita kumman vanhemman puolella hän on tai tietää kumpi vanhemmista on mahdollinen syyllinen eroon. Lasta ei myöskään tulisi kuormittaa muilla eroon liittyvillä asioilla, kuten elatusmaksuihin tai omaisuudenjakoon liittyvillä asioilla. (Kiianmaa 2008, 95-96.) Lapsi ei saa olla vanhempien riitojen välikappale tai todistaja. Vanhempien tulisi muistaa, että samalla kun puoliset haukkuvat ja mitätöivät toisiaan, haukkuvat he samalla lapselle rakasta ihmistä. (Ensi- ja turvakotienliitto 2016, 25.)

Avoin keskustelu on myös tärkeässä roolissa lapsen erosta selviytymisessä. Lapsi on tärkeää pitää ajan tasalla eroon liittyvistä asioista. Lapselle tulee kertoa miten ero tulee vaikuttamaan hänen omaan elämäänsä, kuten missä hän jatkossa asuu ja vaihtuuko hänellä koulu tai päiväkot. Lapsi tarvitsee myös eron keskellä tunteen siitä, että hän tulee kuulluksi ja, että hänen mielipiteensä ja toiveensa kuunnellaan ja huomioidaan. Tärkeää on myös tukea lapsen yhteydenpitoa kumpaankin vanhempaansa sekä ylläpitää lapsen myönteistä kuvaa molemmista vanhemmistaan. (Lipponen & Wesaniemi 2005, 138-139, 147.) Lapsi ei välttämättä tiedä mitä eroaminen tarkoittaa ja miten ero vaikuttaa hänen elämäänsä. Siksi arjen muutoksista kannattaa kertoa useita kertoja, sillä monet asiat voivat olla lapselle liian monimutkaisia kerällä ymmärrettäviksi. Lapselle voi kertoa mitkä asiat elämässä pysyvät samana kuin ennen, kuten että vastakin pois muuttava vanhempi huolehtii lapsen harrastuksista. Vanhempien ei kuitenkaan kannata luvata lapselle mitään mitä he eivät pysty varmuudella pitämään. (Ensi- ja turvakotienliitto 2016, 22-24.)

Vanhempien ero voi herättää lapsissa monenlaisia tunteita, joille tulee antaa tilaa. On tärkeää, että lasta autetaan kohtaamaan ja käsittelemään erilaisia tunteita. Lapselle tulee myös kertoa, että erilaisten tunteiden ilmaiseminen on sallittua. Tunteita voi käsitellä lapsen kanssa esimerkiksi kirjojen, piirtämisen ja leikin avulla. Lapsen tunteita on tärkeää myös sanoittaa. (Kinnunen 2010, 87-88.) Erokirjallisuutta, jotka on suunnattu erityisesti lapsille on paljon. Esimerkiksi Anna Salmen teos ”Kallistuva talo” (Väestöliitto 2012) sekä Hilikka Ylösen teos ”Satulaivan matkassa - sadut lapsen apuna vanhempien erotessa” (Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto ry) ovat hyviä kirjoja eron käsittelemiseen lasten kanssa.

3.1 Turvallisten aikuisten merkitys

Eron jälkeen vanhemmilla menee usein paljon aikaa ja energiaa oman kriisinsä työstämiseen, eikä vanhemmista ole tukemaan lapsiaan riittävästi. Lapset myös eivät välttämättä uskalla näyttää todellisia tunteitaan vanhemmilleen, koska pelkäävät aiheuttavansa lisää ongelmia. Siksi onkin usein viisasta tarjota lapsille muutakin aikuista tukea. (Kiianmaa 2008, 95, 130.) Mäkijärvi puhuu turva- ja apuaikuisista, eli kodin ulkopuolisista henkilöistä, joihin lapsi voi tarvittaessa luottamuksellisesti turvautua. On todettu, että lapsen selviytymistä vanhempien

erosta nopeuttaa huomattavasti se, että hän voi puhua tunteistaan kodin ulkopuolisille aikuisille. (Mäkijärvi 2014, 43.)

Turvallinen aikuinen, jolle lapsi voi puhua voi olla esimerkiksi lapsen isovanhemmat, kummit tai opettaja. Lapsilla ei kuitenkaan aina ole lähipiirissä sellaisia aikuisia, joille he voisivat kertoa eroon liittyvistä huolistaan. Laaja läheisverkosto onkin eron keskellä lasta suojaava tekijä, koska tällöin lapsi löytää helpommin jonkun kenelle kertoa ajatuksistaan. (Niemelä & Kääriäinen 2015, 46.) Valitettavasti joskus vanhempien ero vaikuttaa myös lapsen sosiaaliseen verkostoon. Pahimmillaan eron myötä lapsi menettää myös osan lähisukulaisistaan. (Alppivuori 2017, 15.) Lapsen ei ole välttämättä helppoa kertoa ajatuksistaan, mutta tärkeintä on kokemus siitä, että lapsi tulee kuulluksi ja saa tukea. Etenkin heti eron jälkeisessä kriisivaiheessa arkinen puuhailu ja yhdessäolo ovat lapselle usein tärkeämpiä kuin terapeutitset keskustelut. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 28.)

Yksikin luotettava aikuinen, johon lapsi voi turvautua riittää. Vanhempien tuleekin muistaa, että se ei ole heiltä pois, jos lapsi tukeutuu ja kiintyy perheen ulkopuoliseen aikuiseen. Smart, Neal ja Wade (2001) ovat tutkineet vanhempien eron kokeneita lapsia ja huomanneet, että lapsen kuuleminen ja tuen saaminen lapselle voi olla erotilanteessa vaikeaa. He ovat huomanneet tutkimuksissaan, että monet lapset kokevat, ettei perheen asioista voi puhua ulkopuolisille. Lapset ovat kokeneet, etteivät ulkopuoliset voi auttaa eikä ymmärtää heitä ja heidän tilannettaan. Jos taas lapsi itse haluaisi itselleen ulkopuolista apua, hän ei voi sitä itse itselleen hakea, koska siihen tarvitaan molempien huoltajien suostumus. Tällä hetkellä lapset eivät ole useinkaan oikeutettuja vaatimaan itselleen palveluja, joten tärkeäksi seikaksi muodostuu se, kuinka hyvin vanhemmat tunnistavat lapsensa yksilölliset tarpeet ja kuinka aktiivisia ovat hankkimaan lapselleen tarvittavaa tukea. (Makkonen 2009, 15-16.) Moni myöhempi sosiaalinen ja terveydellinen ongelma voitaisiin välttää, jos lapsi saisi mahdollisuuden käsitellä vanhempiensa eroa varhaisessa vaiheessa. Kaikille lapsille tulisi tarjota mahdollisuus vanhempien eron käsittelyyn ulkopuolisen aikuisen tai vertaisten kanssa. Tämän tuen tarpeen huomaaminen ei kuitenkaan aina ole helppoa, etenkin jos lapsi ei oireile millään tavalla. Lapset eivät usein osaa itse etsiä apua ongelmiinsa ja vanhemmat ovat usein keskittyneitä omaan kriisiinsä tai eivät tiedosta lapsen avun tarvetta. (Alppivuori 2017, 40.)

3.2 Eropalvelut lapsille

Pääsääntöisesti eropalvelut on suunnattu enemmän aikuisille kuin lapsille. Aikuisille on saatavilla erilaisia eroryhmiä sekä keskusteluapua. Lapsille tarjotut eropalvelut sen sijaan eivät ole riittäviä ja esimerkiksi lapsille suunnattuja eroryhmiä on tarjolla tarpeeseen nähden vähän. Erilaiset eroryhmät ovat kuitenkin kokoajan lisääntymässä ja niitä tarjoavat seurakunnat, järjestöt sekä kunnat. (Kiianmaa 2008, 92,130.) Eroryhmien lisäksi lapsille tulisi tarjota myös muuta vertaistukea ja yksilöllisiä tukikeinoja, sillä ryhmätoiminta ei sovi kaikille (Alppivuori

2017, 40). Myös Alppivuori (2017, 39) toteaa, että lapsille suunnattuja palveluja vanhempien erosta selviämiseen tulisi olla enemmän tarjolla. Tällä hetkellä tarvittaisiin lisää matalankynnyksen palveluja, jotta lapsilla olisi tilaa puhua ajatuksistaan ja tunteistaan vanhempien eroon ja tulevaisuuteen liittyen.

Erilaisia lapsille ja nuorille tarkoitettuja eroryhmiä pääkaupunkiseudulla järjestää esimerkiksi Kasper kasvatus- ja perheneuvonta ry sekä Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry. Maksuttomat eroryhmät on suunnattu 7-12-vuotiaille lapsille. Ryhmässä lapset pääsevät jakamaan tunteitaan ja kokemuksiaan samoja asioita läpikäyvien lasten kanssa. Vanhempien eroa käsitellään ikätasoisesti pelien, leikkien, tarinoiden ja piirtämisen avulla. Tavoitteena on tukea lapsen erilaisten tunteiden käsittelyä sekä auttaa lasta hyväksymään vanhempiensa ero. (Kasper Kasvatus- ja perheneuvonta ry 2017.) Vertaistukiryhmien on todettu helpottavat lapsen sopeutumista eroon ja sen tuomiin muutoksiin. Ryhmät antavat lapselle mahdollisuuden tavata muita lapsia, jotka ovat kokeneet vanhempien eron ja verrata ja pohtia kokemuksiaan yhdessä. Ryhmistä lapset saavat emotionaalista, tiedollista ja toiminnallista tukea. Vertaistukiryhmien on todettu vähentävän lasten yksinäisyyden kokemusta, parantaneen keskusteluyhteyttä vanhempien kanssa, helpottaneen vaikeiden tunteiden käsittelyä sekä lisänneen positiivista ajattelua. (Alppivuori 2017, 40.)

Lisäksi on kehitetty Tilli Toukka -vertaisryhmä 4-6-vuotiaille lapsille, joiden vanhemmat ovat eronneet tai eroamassa. Tilli Toukka-ryhmissä käsitellään lasten tunteita leikin ja taiteen avulla. Ryhmien tavoitteena on lapsen perusturvallisuuden tukeminen, lapsen omien voimavarojen vahvistaminen, vanhemmuuden tukeminen sekä erilaisten keinojen opettaminen tunteiden tunnistamiseen ja ilmaisemiseen. Tilli Toukka -ryhmät ovat maksuttomia ja ryhmään voi osallistua vaikka erosta olisi jo kulunut pitkäkin aika tai vaikka se olisi vasta pohdinnassa. Tilli Toukka -ryhmiä järjestetään ympäri Suomen asiakkaiden tarpeen mukaan. (MLL Hyvinkää 2017.) Nuorille Kasper - Kasvatus- ja perheneuvonta ry on puolestaan julkaissut kaksi verkkopeliä, joiden avulla nuoret voivat käsitellä vanhempien eron herättämiä tunteita. Pelit löytyvät Kasperin sivuilta: <http://www.suomenkasper.fi/nuorille>.

Espoossa on myös syksyllä 2018 alkamassa uusi Lapset pois eroriidoista -ryhmä, joka pohjautuu hollantilaiseen työskentelymalliin. Ryhmä on suunnattu perheille, joissa vanhemmille on eron jälkeen jääneet hankalat ja riitaiset välit. Ryhmään voi osallistua 5-6-perhettä. Lasten ja aikuisten ryhmät kokoontuvat samanaikaisesti, mutta erillään. Tavoitteena on, että ammattilaisten ja läheisten tuella lasten elämä helpottuu. Vanhemmat kutsuvat ryhmään mukaan työskentelyn edetessä omia läheisiään tukemaan ryhmässä tehtävää työtä. (Espoon kaupunki 2017.) Oman kunnan eroryhmistä voi kysyä perheneuvolasta. Myös apuaeroon.fi/palveluhaku sivustolta löytää helposti oman tarpeeseen soveltuvat eropalvelut ympäri Suomen.

3.3 Lapsen etu erotilanteessa

On todettu, että suomalaisessa palvelujärjestelmässä lapsen etu tulisi huomioida paremmin erotilanteessa ja, että lapsinäkökulmaa tulisi vahvistaa (Alppivuori 2017, 3). Makkonen on tutkimuksessaan (2009, 2) tutkinut vanhempien erotilanteita lasten näkökulmasta ja todennut, että lapsen ääni jää helposti sivuun erotilanteessa ja myös myöhemmin eron jälkeisinä vuosina. Makkonen toteaa myös, että lasten näkökulman tulisi olla palvelujärjestelmämme keskiössä. Tämä on onneksi tällä hetkellä huomioitu muun muassa lapsi- ja perhepalveluiden muutoshjelmassa sekä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lain uudistamisena.

Vanhempien riittävä tukeminen erotilanteessa auttaa väistämättä myös lapsia, mutta myös vain lapsille suunnattua tukea tulisi olla enemmän tarjolla. Lisäksi lapsen etu tulisi huomioida paremmin sopimuspalveluissa, joissa on muodostunut yleiseksi ajatukseksi, että vanhempi tietää parhaiten lapsensa asioista. Lastenvalvojat jotka hyväksyvät sopimuksia tapaavat lasta harvoin ja puhe lapsista välittyy lähinnä vanhempien kertomana. Lasta kuullaan vain jos siihen katsotaan olevan erityistä syytä, esimerkiksi jos ero on todella riitainen. (Alppivuori 2017, 14.)

Viranomaisten menettelytavoissa on kehitettävää, jotta lapsen osallisuus, kuuleminen ja kohtaaminen toteutuisi. Tämä vaatii lasten kanssa työskenteleviltä taitoa ja kokemusta, jotta yhteinen luottamus ja yhteistyö rakentuu. Olennaista on, että lapsi kokee, että aikuinen on hänen puolellaan. Tärkeää on läsnäolo, yksilöllinen kohtaaminen ja arvostava vuorovaikutus. (Alppivuori 2017, 39.) Lapsella on myös aina iästä riippumatta oikeus tulla kuulluksi itseään koskevissa asioissa. Lapsella on oikeus kertoa omat mielipiteensä ja toiveesta. Mielipide tulee selvittää lapsen kehitystason mukaisesti ja niin, ettei siitä aiheudu haittaa lapsen ja vanhemman väliselle suhteelle. Lapsella on oikeus olla myös hiljaa. Kuulluksi tuleminen on lapsen oikeus, mutta ei velvollisuus. (Ojansivu, Ylianttila, Kolehmainen 2007.)

Kolehmainen, Ojansivu ja Ylianttila (2007) ovat koonneet yhteen asioita lapsen kuulemiseen erotilanteessa. Lapselle tulisi antaa yleistä tietoa erosta, mitä ero käytännössä tarkoittaa ja mitä yleisiä huolia ja ajatuksia ero voi lapsessa herättää. Lasta tulisi rohkaista ilmaisemaan erilaisia eron liittyviä tunteita ja kertoa, että eron syyt eivät liity lapseen. Lapselle on aina tärkeää puhua kunnioittavasti hänen molemmista vanhemmistaan. Lasta tulisi myös rohkaista kertomaan omia huoliaan sekä kertomaan toiveitaan käytännön järjestelyjen suhteen. Samalla voi auttaa lasta katsomaan tulevaisuuteen sekä miettiä yhdessä lapsen kanssa konkreettisia ratkaisuja. Jotta lapsen etu erotilanteessa toteutuu on tärkeää antaa lapselle työkaluja käsitellä vanhempien eroa ja siihen liittyviä huolia.

Edellä olevat asiat on koottu perheasioiden sovitteluun liittyvään tapaamiseen lapsen kanssa, mutta mielestäni näistä asioista olisi hyvä keskustella jokaisen vanhempien eron kokeneen lapsen kanssa. Alppivuori pohtiikin (2017, 40) tulisiko luoda järjestelmä, jossa tukikäyn-

nit asiantuntijoiden luona tai vertaisryhmissä tulisivat eron jälkeen pakollisiksi. Näin tukikäynneistä tehtäisiin normikäytäntö, jolloin avun hakeminen ja osallistuminen helpottuisi. Tukikäynnit voisivat olla esimerkiksi koulukuraattorin luona tai perheneuvolassa. Myös Makkosen (2009, 62) mielestä vain lapsille suunnattuja tukimuotoja tulisi olla enemmän tarjolla esimerkiksi kouluissa. Makkonen esittää alun perin Ayalonin ja Flasherin (1997) esittämän ajatuksen siitä, että eroryhmiä tarvittaisiin kouluihin eli lasten luonnollisiin elinpiireihin (Makkonen 2009, 64).

4 Vapaaehtoistyö

Vapaaehtoistyön keskeisiä periaatteita ovat omaehtoisuus, palkattomuus sekä se, että vapaaehtoistyötä tehdään tavallisen ihmisen taidoin. Vapaaehtoiset voivat kuitenkin saada työnsä tueksi koulutusta ja ohjausta, mutta he toimivat ilman ammatillisia rooleja omana itsenään. Vapaaehtoistoiminta ei koskaan korvaa ammattilaisten tekemää työtä. (Lehtinen 1994, 11 & Korhonen 2005, 9.) Vapaaehtoistyön paikka onkin julkisen ja henkilökohtaisen verkoston välissä. Julkiseen verkostoon kuuluvat erilaisen julkiset palvelut, joista ihminen saa ammattiapua. Henkilökohtaiseen verkostoon taas kuuluvat ihmisen lähipiiri, kuten sukulaiset ja ystävät. Vapaaehtoiset ovat näiden verkostojen välissä, koska he eivät ole ammattilaisia, mutta eivät myöskään kuulu autettavan lähipiiriin. Vapaaehtoistyötä tehdään aina oman arvomaailman pohjalta, mutta jonkin taustaorganisaation ohjaamana ja heidän määrittelemissään rajoissa. Vapaaehtoistyöhön lähdetään omasta tahdosta auttaa muita ihmisiä. Auttamisen halu voi kummuta esimerkiksi omista kokemuksista. Muita syitä hakeutua vapaaehtoistyöhön mukaan voivat olla esimerkiksi sisällön saaminen omaan elämään, halu oppia uutta, sosiaalisten kontaktien saaminen sekä tahto vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin. (Korhonen 2005, 8-9, 12-13.)

Moni suomalainen olisi halukas osallistumaan vapaaehtoistoimintaan, jos heitä pyydetäisiin mukaan. Myös moni opiskelija olisi halukas kokeilemaan vapaaehtoistyötä osana opintoja. (HelsinkiMissio.) Jotta vapaaehtoistoiminta organisaatiossa voi käynnistyä vaatii se tiettyjä perusedelleytyksiä. Perusedelleytyksiä ovat toiminnan kulujen pohtiminen, eli mistä rahoitus saadaan. Organisaation tulee pohtia myös toimitilat ja välineet sekä vapaaehtoisten koulutuksen ja virkistysmahdollisuuksien järjestäminen. Lisäksi organisaation tulee palkata ammattitaitoinen hankekoordinaattori, joka mahdollistaa toiminnan ja vastaa sen sujuvuudesta. Hankekoordinaattori vastaa esimerkiksi vapaaehtoisten hankkimisesta, koulutuksesta, verkostoyhteistyöstä, välitystoiminnan organisoinnista, tiedotus- ja vaikuttamistyöstä sekä vapaaehtoistyön arvioinnista, seuraamisesta ja kehittämisestä. Lisäksi vapaaehtoistyön järjestäminen vaatii organisaatiolta tiettyjä toimintaedellytyksiä, kuten yhteisen näkemyksen toiminnan tärkeydestä ja merkityksestä. (Reinman 2014, 10-12.)

Vapaaehtoistoiminnassa kaikki osapuolet hyötyvät: vapaaehtoinen, avun saaja, avun saajan

omainen, toiminnasta vastaava organisaatio, yhteiskunta, opiskelijat, yritykset ja media. Yhteiskunnassa hyvinvointi lisääntyy, välittämisen asenne vahvistuu, yhteisöllisyys kasvaa, yksinäisyys ja eriarvoisuus vähenee sekä kustannustehokkuus kasvaa. Vapaaehtoistoiminta edistää aktiivista kansalaisuutta, vahvistaa yhteisöjä, parantaa elämänlaatua, lisää onnellisuutta ja antaa hyvän mielen. (Reinman 2014, 17-21.)

4.1 Vapaaehtoistyön merkitys Suomessa

Vapaaehtoistyön merkitys Suomessa on kasvanut viime vuosina. Vuonna 2015 tehdyssä Kansalaisareenan, HelsinkiMission ja kirkkohallituksen teettämässä tutkimuksessa selvitettiin, että joka kolmas suomalainen, eli noin 1,4 miljoonaa suomalaista tekee vapaaehtoistyötä. Vapaaehtoistyöhön käytetään aikaa keskimäärin 18 tuntia kuukaudessa. Suosituimmat vapaaehtoistyön kentät ovat liikunnan sekä lasten ja vanhusten parissa vapaaehtoistyön tekeminen. Tutkimukseen osallistuneista 64% kertoi tekevänsä pitkäaikaista vapaaehtoistyötä. Noin puolet tehdystä vapaaehtoistyöstä tehdään järjestön tai yhdistyksen organisoimana, mutta myös ihmisten itsensä organisoima vapaaehtoistyö on ollut kasvussa. (HelsinkiMissio.)

Vapaaehtoistyön tekeminen on ollut kasvavassa suosiossa 1980-luvulta lähtien ja erityisesti 1990-luvun alun laman myötä vapaaehtoistoiminnasta on tullut pysyvää toimintaa melkein kaikilla aloilla. Tämän myötä on ymmärretty entistä paremmin myös vapaaehtoistyön yhteiskunnallinen merkitys. Lähivuosina myös julkisen sektorin, seurakuntien ja järjestöjen yhteistyö on lisääntynyt. Parhaimmillaan eri sektorit tekevät saumatonta yhteistyötä, jossa ammattityö ja vapaaehtoistyö täydentävät toisiaan. (Salmivirta 2016, 9-11.) Haasteena kuitenkin on, miten löydetään tasapaino eri sektoreiden välillä. Vaarana on, että onnistunutta vapaaehtoistyötä käytetään palveluista tinkimiseen. On tärkeää, ettei vapaaehtoistyötä käytetä korvaamaan ammattityötä. Tavoitteena on, että vapaaehtoistyötä hyödynnettäisiin entistä enemmän täydentävänä lisänä julkisissa palveluissa. (Reinman 2014, 4-7.)

Vapaaehtoistyölle tulee tulevana vuosina olemaan kysyntää väestön ikääntyessä. Myös odotukset ja toiveet vapaaehtoistyölle ovat kasvaneet. Vapaaehtoistyöntekijät odottavat toiminnan olevan hyvin organisoitua ja he odottavat myös hyvää koulutusta vapaaehtoistyöhön. Näihin seikkoihin on myös tärkeää panostaa, jotta vapaaehtoistyöntekijät saadaan pysymään mukana toiminnassa. Haasteena on myös vapaaehtoisten saaminen mukaan toimintaan. (Reinman 2014, 4,7.)

4.2 Vapaaehtoisena tukihenkilönä toimiminen lapselle

Tukihenkilötoiminta on yksi vapaaehtoistoiminnan muoto. Tukihenkilötoimintaa järjestävät monet kunnat sekä sosiaali- ja terveysalan järjestöt. Edellä mainittujen vapaaehtoistoiminnan

keskeisten periaatteiden lisäksi tukihenkilötoiminnassa tärkeitä periaatteita ovat myös luotettavuus, vaitiolovelvollisuus, puolueettomuus, tasa-arvoisuus sekä toimiminen tukea tarvitsevan ehdoilla. Tukihenkilön tulee sitoutua tehtäväänsä ja pitää lupauksensa. Tukihenkilöllä on lain mukainen vaitiolovelvollisuus olla kertomatta tuettavan asioista ulkopuolisille. Tukihenkilötoiminnassa kaikki osapuolet ovat tasa-arvoisessa asemassa. Erityisen tärkeää on kunnioittaa ihmisten erilaisuutta ja erilaisia toimintatapoja, vaikka ne tuntuisivatkin itselle vierailta. Tukihenkilön tulee myös kunnioittaa tuettavan itsemääräämisoikeutta. (Korhonen 2005, 7,14-15.)

Vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta on tuettavan henkilön tavoitteellista tukemista arjessa. Tukihenkilötoiminnan tavoitteista sovitaan yhdessä tuettavan, tukihenkilön sekä ammatillisen työntekijän kanssa. Tavoitteet kirjataan ylös ja tukihenkilö sitoutuu toimimaan suunnitelman mukaisesti. (Korhonen 2005, 10.) Tukihenkilötoiminta on myös tuettavalle lapselle vapaaehtoista. Alaikäisen tuettavan kohdalla vaaditaan myös vanhempien suostumus tukihenkilötoimintaan. (Korhonen 2005, 20.)

Tukihenkilötoiminta ei ole hoitoa, terapiaa eikä kotipalvelua. Tukihenkilötoiminnassa lähtökohtana on kumppanuus, jossa tukihenkilö toimii rinnallakulkijana. (Lehtinen 1994, 14-15.) Tukihenkilönä toimimisessa lapselle tärkeintä on antaa aikaa ja läsnäoloa. Tuen sisältö vaihtelee lapsen tarpeista riippuen. Tukihenkilön ollessa aidosti läsnä lapsen kanssa ja keskittymällä lapseen, hän huomaa millaista tukea lapsi kaipaa. Lapsi voi kaivata esimerkiksi kuuntelijaa, opastajaa, lohduttajaa, auttajaa, kannustajaa tai sylissäpitäjää. Tukihenkilöllä on siten monenlaisia rooleja, jotka vaihtelevat tukisuhteen erivaiheissa. (Korhonen 2005, 39-40.)

Tyypillisiä rooleja tukihenkilön suhteessa lapseen ovat rakkauden antaja, kuuntelija, yhdessä toimija, kannustaja, elämän opettaja, rajojen asettaja sekä keskustelukumppani. Tukihenkilön tulee osoittaa lapselle hyväksyntää ja välittämistä. Jotkut lapset ovat tottuneet hakemaan aikuisen huomiota huonolla käytöksellä. Huonoa käytöstä ei tarvitse hyväksyä, mutta tukihenkilön tulee hyväksyä lapsen erilaiset tunteet. Lapsi saa tuntea erilaisia tunteita ja tukihenkilön tulee rohkaista lasta tunteiden ilmaisussa. Lapsen kokiessa, että tukihenkilö hyväksyy hänet sellaisena kuin hän on, on lapsen helpompi myös kertoa tukihenkilölle ajatuksistaan. On yksilöllistä, missä tukisuhteen vaiheessa lapsi on valmis puhumaan tukihenkilölle ajatuksistaan. Tukihenkilön tulee kunnioittaa sitä, että lapsi puhuu kun on siihen itse valmis. Tukihenkilö voi kuitenkin tarjota lapselle mahdollisuuden puhumiseen olemalle kiinnostunut hänestä ja esittämällä sopivia kysymyksiä. Myös esimerkiksi omista kokemuksista kertominen tai satujen lukeminen voi auttaa lasta avautumaan. (Korhonen 2005, 40-41.)

Yhdessä tekeminen on mukava tapa viettää aikaa tuettavan kanssa. Tekemisen ei tarvitse olla mitään erikoista, vaan arkinen puuhastelu riittää. Yhdessä voi esimerkiksi ulkoilla, tehdä koti-

tehtäviä, harrastaa liikuntaa, leipoa tai mitä vain mikä on molemmille mieluista. Yhteistä tekemistä suunnitellessa on hyvä huomioida lapsen ikä- ja kehitystaso sekä kiinnostuksen kohteet. Aktiivinen tekeminen ei kuitenkaan aina ole tarkoituksenmukaista, vaan on tärkeää, että aikaa jää myös kiireettömälle oleilulle ja keskustelulle. (Korhonen 2005, 42.)

Jos lapsen perheellä on vaikea elämäntilanne, eivät vanhemmat välttämättä aina jaksa huomioida lasta myönteisesti. Tukihenkilön yksi tärkeimmistä rooleista onkin kannustaa lasta ja antaa hänelle positiivista palautetta. Tukihenkilö voi rohkaista lasta yrittämään, jos lapsi kokee, ettei hän osaa tai pysty tekemään jotakin asiaa. Tukihenkilö voi kehua lasta pienistäkin onnistumista ja auttaa lasta huomaamaan omat vahvuutensa ja asiat, joissa hän on hyvä. Tukihenkilön on tärkeää myös huomioida, että hän toimii aikuisen mallina lapselle. Lapset oppivat paljon seuraamalla aikuisten käyttäytymistä, joten on tärkeää, että tukihenkilö käyttäytyy itse niin kuin ohjaa lasta käyttäytymään. Lapsen kanssa on myös hyvä sopia yhteisistä pelisäännöistä joista pidetään kiinni. Selkeät rajat luovat lapselle turvallisuuden tunteen ja sovitusta säännöistä on tärkeää pitää johdonmukaisesti kiinni. Rajojen asettamisessa saattaa tulla erimielisyyksiä ja lapsi saattaa hermostua, jos häntä kielletään. Tukihenkilön on tärkeä kestää lapsen erilaiset tunteet, jolloin lapsi oppii myös turvallisesti sietämään pettymyksiä. (Korhonen 2005, 43-45.)

4.3 Tukihenkilönä toimimisen haasteet

Tukihenkilö tutustuu tuettavan lapsen myötä perheen arvoihin, elämäntapaan ja toimintatapoihin, jotka saattavat poiketa tukihenkilön omista ja niitä voi olla vaikea ymmärtää. Tukihenkilön voi olla haastavaa suhtautua ennakkoluulottomasti perheen tapaan toimia. Tukihenkilö ei kuitenkaan koskaan saa lapsen kuullen arvostella tai puhua pahaa lapsen vanhemmista tai perheen elämäntavasta, vaan tukihenkilön on tärkeää tukea lapsen suhdetta vanhempiinsa. (Korhonen 2005, 58.)

Tukisuhteeseen kuuluu aina myös vastoinkäymisiä. Lapsi voi käyttäytyä tukihenkilöä kohtaan torjuvasti tai välinpitämättömästi, ei halua tehdä mitään, eikä innostu mistään tukihenkilön ehdotuksista. Hankalan käytöksen taustalla voi olla esimerkiksi muutokset lapsen elämässä tai lapsi voi myös testata, pysyykö tukihenkilö hänen rinnallaan huonosta käytöksestä huolimatta. Tukihenkilön haasteena onkin pysyä lapsen rinnalla vaikeinakin hetkinä, jotka koettelevat tukihenkilön jaksamista. Tukihenkilön kannattaa suhtautua vaikeuksiin kärsivällisesti, sillä vaikeudet menevät yleensä ajan kanssa ohi. Avoin keskustelu ongelmista kuitenkin kannattaa ja lapsen kanssa voi myös yhdessä pohtia ongelmiin ratkaisuja. Tukihenkilön on tärkeää osoittaa välittävänsä lapsesta vaikeuksista huolimatta. (Korhonen 2005, 59.)

Tukihenkilö tärkein työväline on oma persoona, minkä takia myös tunteet saattavat tulla helposti pintaan. Tukihenkilö saattaa tuntea esimerkiksi pettymystä jos lapsen tilanne ei parane, suuttumusta jos lapsi käyttäytyy huonosti tai raivoa tuettavan vanhempien tilanteesta. Lapsen

kanssa toimiminen voi myös nostaa omia muistoja ja kokemuksia pintaan. Kaikenlaiset tunteet kuuluvan tukihenkilönä toimimiseen ja ne on tärkeää hyväksyä. Omia tunteita on myös hyvä pohtia ja tarvittaessa jakaa niitä esimerkiksi muiden tukihenkilöinä toimivien kanssa. (Korhonen 2005, 60-61.)

Tukihenkilölle voi olla myös haastavaa keskittyä lapsen voimavaroihin ongelmien sijaan. Lapsella ja hänen perheellään saattaa olla monenlaisia vaikeuksia, jotka voivat ilmetä lapsen käyttäytymisessä ja puheissa. On tärkeää, että lapsen käyttäytymistä ei kuitenkaan tulkita vain vaikeuksien perusteella, sillä vaikeudet ovat vain yksi osa lapsen elämää. (Korhonen 2005, 61.) Lasta ei tule kohdella vain eroperheen lapsena, vaan ensisijaisesti omana ainutkertaisena itsenään, jonka elämään kuuluu paljon muitakin kuin vanhempien ero.

Tukihenkilö saattaa kohdata myös tuetun lapsen vanhemmista johtuvia haasteita. Toisinaan vanhemmat tulevat liian läheisiksi, jolloin tukihenkilö joutuu tavallaan myös heidän tukihenkilökseen. Toinen haaste voi olla, jos vanhemmat ovat liian passiivisessa roolissa, eli tukihenkilöllä ei ole juuri lainkaan keskusteluyhteyttä lapsen vanhempien kanssa. Tukisuhteessa voi ilmennä myös käytännön haasteita liittyen esimerkiksi aikatauluihin tai tukihenkilön oman jaksamiseen. (Salmivirta 2016, 42.)

Tukihenkilön on tärkeää suhtautua lapseen positiivisesti, uskoa lapsen voimavaroihin ja tuoda toivoa ja iloa lapsen elämään. Jos lapsen tilanteessa ei kuitenkaan tapahdu muutosta parempaan tukihenkilön yrityksistä huolimatta tai tukisuhde ei etene niin kuin tukihenkilö on odottanut tai toivonut, saattaa tukihenkilö tuntea epäonnistumista. Tukihenkilön tulee kuitenkin muistaa, että hänen mahdollisuutensa vaikuttaa tuettavaan ja hänen perheeseensä ovat rajalliset. Toiminnan hyödyt voivat olla myös nähtävissä vasta paljon myöhemmin. Tukihenkilön voi myös olla itse vaikea nähdä pieniä, merkityksellisiä muutoksia tukisuhteessa. Tukihenkilön ei muutenkaan kannata liiaksi keskittyä saavuttamaan tiettyjä tuloksia tai tavoitteita, vaan olennaisinta on aito kohtaaminen, läsnäolo ja lapsen huomioiminen. Tukihenkilönä toimiminen on joka tapauksessa aina korvaamattoman tärkeää niin lapselle kuin hänen perheellensäkin. (Korhonen 2005, 61-64.)

5 Pienperheyhdistys

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Pienperheyhdistyksen kanssa. Pienperheyhdistys ry on kansalaisjärjestö, joka on toiminut jo 50 vuoden ajan yhden vanhemman perheiden aseman parantamiseksi ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Pienperheyhdistys järjestää monenlaista toimintaa, kuten erilaisia retkiä, lomia, leirejä, tapahtumia sekä ryhmä- ja perhekahvilatoimintaa. Toiminnan tavoitteena on lasten hyvinvoinnin edistäminen ja vanhemmuuden tukeminen. Erilaisia ryhmiä järjestetään tällä hetkellä muun muassa yksin lasta odottaville äideille sekä esi-koisvauvan yksinhuoltajavanhemmille. Pienperheyhdistys pitää yllä myös mieskaveritoimintaa

sekä mummilaa, jotka pohjautuvat vapaaehtoistyöhön. (Pienperheyhdistys ry, 2018.)

Pienperheyhdistyksellä on monia yhteistyökumppaneita, kuten Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupungit, sosiaalialan oppilaitokset, seurakunnat, Setlementtiliitto, Lastensuojelun keskusliitto, Soste sekä Ensi- ja turvakotienliitto. Pienperheyhdistykseen kuuluu yli 900 jäsenperhettä ja yli 300 vapaaehtoista. Pienperheyhdistyksen toimintaa rahoittaa Helsingin kaupunki, Raknar Ekbergin säätiö sekä STEA. (Pienperheyhdistys ry, 2018.)

5.1 Pienperheyhdistyksen ja Helsingin kaupungin hanke

Pienperheyhdistys toteuttaa yhteistyössä Helsingin kaupungin kanssa kaksivuotisen hankkeen vuosien 2017-2019 aikana. Hanke on nimeltään "Vapaaehtoinen lapsen tukena - eroauttamista julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyönä". Hanke toteutetaan STEA:n myöntämän hankkeavustuksen turvin. Hankkeelle on päätetty hakea myös rahoitusta yhdelle jatkovuodelle. Hankkeen taustalla on havainnot siitä, että etenkin lasten eropalveluita, jonne asiakkaita olisi voinut ohjata, ei ole ollut. Havainnot on tehty Pienperheyhdistyksen tapaamispaikkapalvelussa, jota yhdistys pyörittä 32 vuoden ajan. Myös Helsingin kaupungin perheoikeudellisen asioiden päällikön Katja Niemelän mukaan eropalveluiden kehittämiselle on selkeä tarve. Niemelän mukaan lapset tarvitsisivat aikuista tukijaa, etenkin kriisiytyneessä erotilanteessa, jossa vanhempien voi olla vaikeaa huomioida lasta. (Toimintasuunnitelma 2018.)

Tämän hankkeen kannalta keskeisiä hallitusohjelman kärkihankkeita ovat Terveysten ja hyvinvoinnin painopistealueen kaksi kärkihanketta: palvelut asiakaslähtöisiksi sekä lapsi ja perhepalveluiden muutosohjelma. Tämä hanke pyrkii osaltaan kehittämään eropalveluita asiakaslähtöisimmiksi, edistämään moniammatillista yhteistyötä sekä lapsen huomioimista. Lapsi ja perhepalveluiden muutosohjelman keskeinen tavoite on siirtää painopistettä ennaltaehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen. (Toimintasuunnitelma 2018.) Osana lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa uudistetaan myös välineitä erotilanteeseen joutuneiden vanhempien sovinallisuuden edistämiseksi (Valtioneuvosto 2017). Pienperheyhdistyksen ja Helsingin kaupungin hanke vastaa näihin tavoitteisiin. Hankkeen aikana luodaan myös vapaaehtoinen lasten eroauttajana - valmennusmateriaali ja valmennusmalli, jonka tavoitteena on auttaa eroperhettä peruspalveluissa sekä kehittää näin lapsen eroauttamisen menetelmiä.

Hankkeen tavoitteena on lapsen hyvinvoinnin tukeminen sekä lapsen näkökulman huomioon ottaminen, joka jää helposti aikuisten riitojen alle. Tavoitteena on myös vähentää vanhempien huolta siitä, miten ero on vaikuttanut lapseen, tuomalla lapsen ajatukset ja huolet vanhempien tietoon. Tukihenkilö sopii yhdessä lapsen kanssa niistä asioista mitkä on hyvä kertoa myös vanhemmille. (Toimintasuunnitelma 2018.) Hankkeen alkuperäinen idea oli, että vapaaehtoinen tukihenkilö olisi lapsen tukena heti eron jälkeisessä kriisissä ja auttaisi lapsen per-

heen muutostilanteessa kriisin yli. Yhteistyössä kaupungin kanssa oli kuitenkin pieniä haasteita, eivätkä tähän kohderyhmään osuvat perheet löytäneet tätä hanketta, joten hankkeeseen osallistuneilla perheillä erosta oli useimmilla kulunut jo pidemmän aikaa. Toisaalta lapselle ero ja sen vaikutukset näyttäytyvät lapsen elämässä ja saattavat mietityttää vielä vuosienkin jälkeen, joten vapaaehtoisesta tukihenkilöstä on varmasti hyötyä myös näiden asioiden käsittelyssä.

Hankkeen aikana on tähän mennessä valmennettu yhteensä 12 vapaaehtoista tukihenkilöä. Ensin vapaaehtoisesta tukihenkilöksi haluava täyttää hakemuksen, jossa kysytään perustietojen lisäksi muun muassa henkilön elämäntilanteesta, arvoista, harrastuksista sekä omista vahvuuksista ja heikkouksista. Tämän jälkeen hankekoordinaattori kutsuu henkilön haastatteluun, jonka jälkeen tukihenkilöksi haluava suorittaa kolmen kerran valmennuksen, joissa keskeistä on vuorovaikutus ja keskustelu. Ensimmäinen valmennusryhmä toteutettiin syksyllä 2017 ja toinen toteutettiin tammikuussa 2018. Kolmas valmennusryhmä on tulossa syksyllä 2018. Lisäksi tukihenkilöillä on mahdollisuus vertaistukeen työnohjauksellisissa tapaamisissa sekä mahdollisuus saada myös yksilöllistä tukea hankekoordinaattorilta.

Hankkeeseen tuli aluksi eroperheitä vain Helsingin kaupungin lapsiperheiden sosiaaliohjauksen ja perheneuvolan ohjaamina, mutta helmikuusta 2018 myös muuta kautta hankkeen löytäneet pystyivät hakemaan lapselleen omaa tukihenkilöä. Hankkeen kohderyhmänä on perheet, joissa on vanhempien eroon liittyviä vaikeuksia, yhteistyövanhemmuus ei toimi tai vanhemmat ovat huolissaan lapsen hyvinvoinnista. Lapsen molempien vanhempien tulee antaa lupa siihen, että lapsi voi saada tukihenkilön. Hankekoordinaattori myös haastattelee ainakin toisen vanhemmista. Jokaiselle lapselle valitaan oma tukihenkilö, jota he tapaavat säännöllisesti tietyn ajanjakson ajan noin 2-3 kertaa kuukaudessa. Tukihenkilön tehtävänä on olla turvallinen ja luotettava aikuinen, jonka kanssa lapsi voi viettää mukavaa yhteistä aikaa ja tarvittaessa kertoa mieltään painavista huolista. Tukisuhteet voivat olla kestoilta eripituisia. Tukisuhteen jatkoa arvioidaan 3-6-kuukauden jälkeen, jonka jälkeen tukisuhdetta voidaan jatkaa tukihenkilön ja perheen tilanteen mukaan. Tukihenkilöt ovat sitoutuneet toimintaan vuodeksi. (Toimintasuunnitelma 2018.)

Tukihenkilö kertoo vanhemmalle aina tapaamisen jälkeen lyhyesti mitä he ovat lapsen kanssa tehneet. Tukihenkilö kertoo hankekoordinaattorille, jos tapaamisessa on ilmennyt joitakin asioita mitkä olisi hyvä saattaa vanhempien tietoon. Hankekoordinaattori kertoo näistä asioista mahdollisuuksien mukaan kummallekin vanhemmalle ja yhteistyössä tehdään konkreettisia suunnitelmia siitä, miten lapsen esille tuomien asioiden kanssa edetään. Hankekoordinaattori myös huolehti siitä, että ohjaava viranomaistaho on selvillä perheen tilanteesta. Hankkeella on myös oma ohjausryhmä, johon kuuluu ammatilaisia usealta eri taholta. Ohjausryhmä arvioi hankkeen tavoitteiden toteutumista säännöllisesti. Toiminnan tuloksellisuutta

arvioidaan kyselyn avulla, jonka vanhemmat ja lapset täyttävät sekä alussa että lopussa. Kyselyssä kysytään esimerkiksi perhetilanteteen kuormittavuudesta sekä omasta ja lapsen hyvinvoinnista. (Toimintasuunnitelma 2018.)

5.2 Vapaaehtoisten tukihenkilöiden valmennus

Tukihenkilöt tarvitsevat riittävän koulutuksen ja perehdytyksen tukihenkilönä toimimiseen sekä tarvittaessa ohjausta ja tukea. Sosiaalialan ammattilaisen tuen ja ohjauksen lisäksi vapaaehtoisille tukihenkilöille on hyvä järjestää myös mahdollisuus vertaistukeen eli tapaamisia muiden tukihenkilöinä toimivien kanssa. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2016.) Hankkeen kautta vapaaehtoisiksi tukihenkilöiksi ryhtyneet suorittivat aluksi Pienperheyhdistyksen järjestämän kolmen kerran iltavalmennuksen. Yksi valmennuskerta kesti noin kolmetuntia ja jokaisella valmennuskerralla tärkeintä oli vuorovaikutus, keskustelu ja yhdessä oppiminen. Valmennuksen tavoitteina oli, että vapaaehtoinen ymmärtää vapaaehtoistoiminnan periaatteet ja sitoutuu toimimaan niiden mukaisesti. Lisäksi tavoitteina oli, että vapaaehtoinen ymmärtää oman roolinsa lapsen kanssa toimiessaan, kykenee arvioimaan omia voimavarojaan ja motivaatiotaan vapaaehtoistyöhön sekä saa varmuutta vapaaehtoisena tukihenkilönä toimimiseen.

Ensimmäinen valmennuskerta pohjautui tutustumiseen sekä keskusteluun tukihenkilöiden omista odotuksista ja toiveista. Ensimmäisellä kerralla käytiin läpi myös käytännön asioita sekä vapaaehtoistoiminnan periaatteita, kuten oikeuksia ja velvollisuuksia. Toisella valmennuskerralla käytiin enemmän läpi eroon liittyviä asioita ja tämän kerran tuli pitää Kasper Kasvatus- ja perheneuvonta ry:n työntekijä. Tällä kerralla pohdittiin yhdessä keskustellen muun muassa erilaisten korttien ja videoiden avulla eroa lapsen näkökulmasta, tunteita ja ajatuksia vanhempien eroon liittyen, miten ero vaikuttaa lapsen arkeen sekä miten lapsen kanssa voi puhua erosta. Kolmannen valmennuskerran aiheita olivat puolestaan vuorovaikutustaidot, arvot, tukihenkilön roolit, oma jaksaminen ja viihtyminen sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen.

6 Tutkimuksen toteuttaminen

Pohdin aiheen rajaamista tarkkaan ja tutustuin aiheeseen liittyviin aikaisempiin tutkimuksiin, opinnäytetöihin ja kirjallisuuteen. Havaitsin, että lasten yleisestä tukemisesta vanhempien erotessa löytyy paljon tietoa jo ennestään, kuin myös vapaaehtoisesta tukihenkilötoiminnasta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Eroperheiden tukitoimista eniten oli tutkittua tietoa ryhmämuotoisesta tukemisesta ja eroperheiden lapsille onkin pääosin ollut tarjolla vain erilaisia eroryhmiä. Vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan hyödyntäminen lasten eropalveluna sen sijaan on uusi ja tutkimaton alue. Opinnäytetyön tarkoitus kuitenkin on uuden tiedon tuottaminen, joten päätin rajata opinnäytetyön aiheeni kohdistumaan vapaaehtoisten tukihenkilöiden hyödyntämisestä nimenomaan eroperheiden lapsille. Opinnäytetyössäni ei siksi käsitellä esimerkiksi tukihenkilöiden jaksamista tai eron jälkeistä vanhemmuutta, vaan näkökulma on

täysin lapsissa ja siinä miten tukihenkilö voi heitä tukea vanhempien erotessa sekä myös myöhemmin erosta seuranneissa elämänmuutoksissa.

Tutkimuskysymyksiksi lopulta muodostuivatkin:

1. Millaista tukea valmennus antoi tukihenkilöille eroperheen lapsen kohtaamiseen? Miten valmennusta tulisi kehittää?
2. Miten vapaaehtoinen tukihenkilö tukee vanhemman eron kokenutta lasta?
3. Millaisia haasteita tukihenkilöt ovat kohdanneet toimiessaan tukihenkilönä eroperheen lapselle?

6.1 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Teemahaastattelun avulla halutaan selvittää haastateltavien omakohtaisia kokemuksia ja ajatuksia tutkittavasta aiheesta. Teemahaastattelussa keskustelu etenee ennalta päätettyjen teemojen varassa yksityiskohtaisten kysymysten sijaan. Haastattelurunko koostuu erilaisista teema-alueista, jotka toimivat haastattelutilanteessa haastattelijan muistilistana ja ohjaavat keskustelun kulkua. Haastattelu etenee teemojen varassa vapaamuotoisesti niin, että sekä haastattelija että haastateltava voivat tehdä tarkentavia kysymyksiä. Teema-haastattelu tuo hyvin haastateltavien oman ääneen kuuluviin, koska haastateltava saa kertoa omin sanoin kokemuksistaan. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47-48,66.) Haastattelun etuja on monia. Haastattelu on menetelmänä joustava, haastattelun aikana voi syventää saatuja tietoja sekä saada kuvaavia esimerkkejä. Lisäksi haastattelussa haastateltava saa kertoa mahdollisimman vapaasti kokemuksiaan ja mielipiteitään. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35-36.) Erityisesti näistä syistä päädyin haastatteluun tutkimusmenetelmänä, enkä esimerkiksi kyselylomakkeeseen. Erilaisia haastattelumenetelmiä on teemahaastattelun lisäksi lomakehaastattelu ja strukturoimaton haastattelu (Hirsjärvi & Hurme 2001, 45-47). Lomakehaastattelu olisi antanut liian pinnallista tietoa aiheesta, koska kaipaen tukihenkilöiden henkilökohtaisia kokemuksia ja käsityksiä eroperheen lapsen tukihenkilönä toimimisesta. Strukturoimaton haastattelu taas olisi tuottanut liikaa ylimääräistä tietoa, koska aihe on rajattu, joten päädyin teemahaastatteluun tutkimusmenetelmänä.

6.2 Prosessin eteneminen

Tammikuussa 2018 osallistuin yhteen vapaaehtoisten tukihenkilöiden valmennusilloista, jossa tapasin kolme tulevaa tukihenkilöä. Kerroin heille opinnäytetyöstäni ja, että otan heihin mahdollisesti yhteyttä myöhemmin keväällä haastatteluihin liittyen. Yhteistyö hankekoordinaattorin kanssa toimi hyvin ja myös hän kartoitti ketkä vapaaehtoisista tukihenkilöistä olisivat kiinnostuneita osallistumaan haastatteluihin. Hänen kauttaan sain kevään 2018 aikana tukihenkilöiden sähköpostiosoitteita, joihin voisin ottaa yhteyttä haastatteluihin liittyen. Tukisuhteiden

alkamisessa oli ollut viivästystä Pienperheyhdistyksestä riippumattomista syistä, joten vapaaehtoisia tukihenkilöitä, joita haastatella ei ollut kovin montaa. Lähetin hyvissä ajoin helmimaaliskuun aikana jo alustavaa tietoa haastatteluista, mutta tarkemmat haastattelupäivät sovittiin vasta lähempänä haastattelujen ajankohtaa huhtikuussa.

Haastattelut toteutettiin huhti-toukokuussa 2018 neljänä eri päivänä Laurea-ammattikorkeakoulussa sekä Tikkurilan kirjastolla rauhallisissa tiloissa. Haastatteluun osallistui neljä vapaaehtoista tukihenkilöä. Haastatteluun osallistuminen oli tukihenkilöille vapaaehtoista. Haastattelut nauhoitettiin haastateltavien luvalla. Haastattelun teemat muodostuivat tutkimuskysymysten perusteella. Teemat olivat tukihenkilövalmennus, kokemukset sekä haasteet. Tarkempi teemahaastattelurunko löytyy liitteistä. Haastattelut kestivät noin puoli tuntia. Haastattelutilanteet olivat rentoja tilanteita ja pohjautuivat vastavuoroiseen keskusteluun. Haastattelurunko (liite 1) toimi keskustelun pohjana, mutta esitin myös siinä hetkessä mieleen tulleita lisäkysymyksiä ja jaoin kokemuksia puolin ja toisin.

6.3 Aineiston analysointi

Haastattelujen jälkeen on vuorossa aineiston purkaminen. Aineiston purkaminen kannattaa aloittaa mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007, 218). Aineiston voi joko litteroida eli kirjoittaa puhtaaksi sanasta sanaan tekstimuotoon tai vaihtoehtoisesti tehdä päätelmiä suoraan tallenteelta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 138.) Litteroinnin jälkeen on vuorossa aineiston analysointi. Aineistoa voidaan analysoida erilaisilla tavoilla. Useimmin käytettyjä analyysimenetelmiä ovat teemoittelu, tyypittely, sisällönerittely, diskurssianalyysi ja keskustelunanalyysi. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007, 219.)

Haastattelujen jälkeen litteroin haastattelut tietokoneelle heti seuraavan päivän aikana. En litteroinut haastatteluja sanasta sanan, vaan jätin pois turhia täytesanoja. Tämä nopeutti litterointia huomattavasti ja mielestäni teki aineiston lukemisesta myös helpompaa, jolloin tutkimukseni kannalta olennaiset asiat löytyivät helpommin. Haastatteluaineistoa kertyi yhteensä kahdeksan sivua. Tämän jälkeen aloitin haastatteluaineiston analyysin, jossa hyödynsin teemoittelua. Teemoittelu on luonteva tapa analysoida teemahaastatteluista saatua aineistoa. Litteroinnin jälkeen aineisto järjestellään teemoittain. Teemat voivat olla samoja kuin haastattelurungossa käytetyt teemat, mutta usein syntyy myös uusia teemoja. Teemojen muodostamisessa voi käyttää apuna koodausta tai tyypittelyä. Teemojen muodostuttua koetaan jokaisen teeman alle haastatteluista ne kohdat, joissa puhutaan kyseisestä teemasta. Tutkimusraportissa esitellään eri teemoista sitaattien avulla havainnollistavia esimerkkejä. Sitaattien valitsemista tulee kuitenkin pohtia kriittisesti, jotta ne ovat tarkoituksenmukaisia. Sitaattien lisänä tulee myös olla aina tutkijan omia pohdintoja, kommentteja sekä kytkemistä teoriaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Luin ensin koko aineiston huolellisesti

läpi useaan kertaan. Kolme teemaa nousi selkeästi esiin, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiini. Kokosin näiden teemojen alle kaikista haastatteluista ne kohdat, joissa puhuttiin kyseisestä teemasta. Tämän jälkeen valitsin vielä kustakin teemasta mielestäni tutkimukseni kannalta kaikkein olennaisimmat kommentit, joita käytin tutkimustulosten esittelyssä suorina sitaatteina avaamaan tulkintojani.

Analyysin jälkeen tutkijan tulee vielä tulkita ja pohtia tutkimuksen tuloksia ja tehdä niistä omia johtopäätöksiä. Tuloksista tulee laatia synteesejä, jotka kokoavat yhteen tutkimuksen tärkeimmät tulokset sekä vastaukset tutkimuskysymyksiin. Synteesien perusteella tutkija tekee lopuksi omat johtopäätöksensä ja pohtii mikä on tutkimuksesta saatujen tulosten merkitys tutkimusalueella sekä laajemmassa kuvassa. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007, 224-225.)

7 Tutkimustulokset

Tutkimustulokset muodostuvat kolmesta eri teemasta, joita ovat tukihenkilövalmennus, kokemukset ja haasteet. Tutkimuksen tulokset ovat yksittäisten ihmisten mielipiteitä ja kokemuksia vapaaehtoisena tukihenkilönä toimimisesta, eikä niitä siksi voida yleistää. Kursivoidut tekstit ovat haastateltavien sanomia suoria sitaatteja.

Kaikki haastateltavat tukihenkilöt olivat etsineet jo jonkin aikaa jotakin vapaaehtoistyötä. Kolme haastateltavista oli kuullut hankkeesta Laurea ammattikorkeakoulun kautta ja yksi hiiop.fi -sivustolta, joka on kaikille avoin ja ilmainen vapaaehtoistyön välityspalvelu (Hiiop 2018). Syitä miksi he halusivat hakea vapaaehtoiseksi tukihenkilöksi oli lisämerkityksen saaminen elämään, uusien kokemusten saaminen sekä omakohtainen kiinnostus. Kaikilla oli joko paljon kokemusta ennestään lasten kanssa toimimisesta tai omakohtaista kokemusta eroperheen lapsena kasvamisesta. Kaksi haastateltavista oli käynyt tukihenkilönä toimimiseen liittyvän valmennuksen syksyllä 2017 ja saanut tuettavan lapsen joulutammikuussa 2017-2018. Kaksi muuta haastateltavaa olivat käyneet valmennuksen tammikuussa 2018 ja saanut tuettavan lapsen maaliskuussa 2018. Tuettavista lapsista kolme oli poikia ja yksi tyttö. Lapset olivat iältään 6-10-vuotiaita.

Kaikilla tuettavien lasten perheillä erosta oli kulunut jo jonkin aikaa eli vuoden tai enemmän, mutta erosta aiheutuneet seuraukset olivat monella vielä edelleenkin pinnalla ja aiheuttivat huolta ja pahaa mieltä monessakin asiassa. Vapaaehtoiset tukihenkilöt tapaavat lasta noin kerran kahdessa viikossa 2-3 tuntia kerrallaan ja tukisuhteen pituus on alustavasti noin puoli vuotta.

7.1 Tukihenkilövalmennus

Ensimmäiseksi selvitin haastateltavien ajatuksia liittyen tukihenkilövalmennukseen. Kaikki kokivat kolmen päivän mittaisen valmennuksen todella tärkeänä ja hyödyllisenä. Kaikkien mielestä valmennus oli myös kestoaltaan sopivan pituinen. Useampi haastateltavista oli aluksi

miettinyt, saavatko he mitään uutta irti valmennuksesta, koska heillä oli jo ennestään paljon tietoa, mutta kaikki kokivat oppineensa valmennuksesta jotain uutta. Kaikkien mielestä valmennus myös antoi varmuutta sekä lapsen että vanhemman kohtaamiseen. Kukaan haastateltavista ei keksinyt miten valmennusta voisi kehittää, vaan kaikkien mielestä se oli ollut hyvä sellaisenaan.

”Oli riittävän pituinen ja kompaktipaketti. Rauhassa, mutta ehti reippaasti käydä läpi. Se ryhmä oli niin pieni, niin se oli ihanteellinen ryhmäkoko. Avoin ja lämmin ilmapiiri oli.”

”Koin valmennuksen tosi tärkeänä. Aluksi mietin, että mitä siitä valmennuksesta saa irti, niinkun mitä mulla on jo tietoo, mutta oli siinä paljon ittellekkin uutta. Ja paljon tykkäsin siitä, että käytiin läpi sitä omaa taustaa ja omaa elämää.”

”Hirveen tyytyväinen itse olin, se oli hyvä ja kattava paketti. Emmätiiä miten sitä voisi kehittää, musta toi oli niin loistava. Ei pidä lähteä kehittämään vaan kehittämisen vuoksi.”

Kaikki haastateltavat pitivät hankekoordinaattorin roolia tärkeänä, jotta on joku johon tarvittaessa voi tukeutua ja ottaa yhteyttä. Haastateltavat kokivat, että olivat saaneet valmennuksesta paljon etenkin käytännön tietoa liittyen tukihenkilönä toimimiseen, kuten mitä tehdä erilaisissa tilanteissa, milloin ottaa hankekoordinaattoriin yhteyttä ja mikä on tukihenkilön rooli. Valmennuksessa erityisen tärkeäksi asiaksi haastateltavat mainitsivat muiden vapaaehtoisten tukihenkilöiden kohtaamiseen ja yhdessä asioiden pohtimisen.

”Hankekoordinaattori on kyllä tärkeessä roolissa, kun se on semmonen tuki siellä. Se antaa varmuutta kun tietää, että siellä on joku johon voi tarvittaessa tukeutua.”

”Sieltä sai hyvin käytännönläheistä tietoa, mikä oli tosi iso plussa. Se selvensi esimerkiksi mitä sen lapsen kanssa tehdään, mitkä on ne rajat ja, että tietää mitä tehdä jos jotain tulee. Sellaset selkeet pelisäännöt sille vapaaehtoistoiminnalle.”

”Se oli kiva, että näki niitä muitakin valmennettavia. Sai semmosta vertaistukea ja päästiin yhdessä ääneen miettimään asioita. Se oli tärkeä juttu. Ja on tosi hyvä ryhmähenki ollu. Kaikki oltiin tosi avoimia.”

7.2 Kokemukset

Toiseksi teemaksi muodostui kokemukset. Selvitin haastateltavilta, millaisia kokemuksia heille on kertynyt vapaaehtoisena tukihenkilönä toimimisesta eroperheen lapselle. Monella vapaaehtoisella tukihenkilöllä oli tuettavan lapsen kanssa jokin yhteinen mielenkiinnon kohde, kuten liikunta tai elokuvat, mikä edesauttoi suhteen luomista. Kaikki tukihenkilöt olivat aluksi rauhassa tutustuneet lapseen ja myöhemmin ehdottaneet yhteistä tekemistä lapsen mielenkiinnon kohteiden mukaan. Kaikilla tukihenkilöillä tapaamiskerrat olivat pohjautuneet pitkälti toimintaan. Tukihenkilöt olivat käyneet lasten kanssa esimerkiksi hiihtämässä, kiipeilemässä, elokuvissa, pyöräilemässä sekä pelanneet erilaisia pelejä.

”Kaks ekaa kertaa oltiin ihan vaan heidän kotonaan ja eka kerta meni siinä tutustumisessa ja hän näytti omaa huonettaan ja kerto mistä tykkää, mitä hän tavallisesti tekee. Toinen kerta oltiin pihalla ja pelattiin lautapeliä, sellasta yhteistä olemista. Nyt käytiin siellä Tropikaariossa. Se oli mun ehdotus, kun hän tykkää liskoista ym ja se tykkäs kyllä.”

”Hän tykkää shakista ja on hirveen fiksu, niin ollaan pelailtu paljon shakkia. Pari ekaa kertaa vaan ystäväystyttiin, oltiin siellä heidän luonaan. Ollaan käyty elokuvissa, kun tykätään molemmat kauheesti Marvelin elokuvista.”

Kaikki tukihenkilöt olivat lähteneet hitaasti liikkeelle vanhempien eroon liittyvien asioiden käsittelyssä ja ottaneet aiheen vähitellen puheeksi. Moni myös koki, että eroon liittyvien asioiden käyminen on vielä kesken. Kaksi tukihenkilöistä ei ollut ottanut asiaa puheeksi vielä lähes lainkaan, mutta muut tukihenkilöt olivat keskustelleet aiheesta lapsen kanssa jonkin verran. Kaikki tukihenkilöt olivat kuitenkin tarjonneet lapselle tilaisuuden puhua aiheesta, mutta osalla lapsi ei ollut selkeästi halunnut puhua asiasta vielä enempää. Tukihenkilöt kokivat tärkeäksi, että ei utele tai kysele lapselta liikaa, mutta antaa tilaisuuden puhua esimerkiksi kertomalla itse ensin omia kokemuksiaan.

”On me siitä erosta keskusteltu. Kyllä se munikin kanssa tosi avoimesti siitä puhuu. Alotettiin hitaasti, en ekoilla kerroilla edes kysellyt siitä isästä tai niinkun fiiliksistä. Saatoin kysyä, että millon oot menossa isälle muttei sen enempää. Että tosi hitaasti lähettiin liikkelle, ettei heti niinkun, että miltä susta tuntuu.”

”No viimekerralla jotain, että missäs äiti asuu ja onks kiva mennä viikonloppuna sinne. Et aika hienostunteisesti lähestynyt. Osaan se ei sitten vastaa ja alkaa muuta puhumaan, et semmonen jatkuva kyseleminenkään ei oo luontevaa. Et hän puhuu sitten kun on valmis. Tärkeintä, että antaa sen tilaisuuden puhua. Ja oon huomannut, että avoimuus lisää avoimuutta, että kun ite kertoo omista kokemuksista niin sit se toinenkin rupee kertoo omista kokemuksista. Niin eilen huomasin, kun itse kerroin, että olen avioerolapsi niin se herätti sen lapsenkin ajattelemaan. Mutta aika pinnallisella tasolla vielä kun näitä kertoja on aika vähän ollu.”

”Kyl mä haluaisin siitä isä ja eroasiasta enemmän puhua vielä. Saa nyt nähä et miten se tästä ajan myötä. Meidän tavotehan oli, että poika saa tehdä perheen ulkopuolisen aikuisen kanssa asioita, joista pitää. Et se syy oli just se, että se isä asia selviäis, se eron käsittely. Ettei se jäis painaa ja vaikuttais sit myöhempään elämään. Siinä välikeskustelussa puhuttiin, että puhutaan jos poika haluaa, mutta jos se ei, niin sit se vaan jää sinne taustalle, kun ei kehtään voi pakottaa puhumaan. Äidin toive oli, että pojalle annetaan mahdollisuus puhua mitä ajattelee isästään tällä hetkellä. Poika on kyllä avoin, mutta selkeesti tää isä on aika vaikee aihe kun ei siitä halua silleen puhua.”

”Ei olla puhuttu oikeen mitään vielä. Aina mä kysyn, et ootko nähnyt isää ja mitä ootte tehnyt, mutta sanotaanko, että aika sulkeutunut se on eikä halua vielä kertoa siitä sen enempää.”

Usea tukihenkilö kuitenkin koki, että lapsi on hyötynyt tukisuhteesta jollain tavalla, ja että lapsi odottaa aina innolla tapaamiskertoja. Yksi tukihenkilöistä koki, että tuettava lapsi oli saanut tukisuhteen myötä lisää itsevarmuutta ja myös koulusta oli kerrottu, että lapsella oli mennyt siellä aiempaa paremmin. Kolme tukihenkilöistä oli saanut lapsen vanhemmilta positiivista palautetta. Vanhemmat olivat kertoneet kuinka lapsi odottaa jo innolla tukihenkilön näkemistä sekä seuraavaa tapaamiskertaa.

”Meillä tehtiin semmoset tavoitteet, niin siinä oli se, että poika saisi vähän itsevarmuutta tekemiseen. Niin kyl mä koen, että hän on saanut. Kun oltiin vaikka siellä kiipeilemässä ja kun hän pääsi ylös asti, vaikka aluks jännitti ihan hirveesti. Se oli hänelle iso juttu ja siinä tuli molemmille hyvä fiilis ja keuhuttiin toisiamme. Ja koulusta oli tullut palautetta, että nyt on mennyt paremmin.”

”Se isä on laittanut viestii, että se tyttö on tosi mukana tässä jutussa ja odottaa ja on innoissaan ja positiivinen. Ja itse mä kysyin, että millanen ilta meillä on sen mielestä ollut, niin hän on ihan sitä mieltä että on ollut kivaa ja tulee halaamaan. Se on tosi positiivista ja antaa sitä iloa tähän hommaan. Et kyl meillä on ollut kivaa ja kyllä mä oon kokenut, että tää on sille mieluista ja antaa myös sille tytölle jotain.”

7.3 Haasteet

Halusin opinnäytetyössäni selvittää millaisia haasteita vapaaehtoiset tukihenkilöt olivat kohdanneet tukisuhteen aikana. Kaikki haastateltavat kokivat, että olivat alusta lähtien tulleet hyvin juttuun tuettavan lapsen kanssa ja lapsen suhtautuvan heihin positiivisesti ja avoimin mielin. Muutama haastateltava oli kuitenkin kokenut haasteeksi syvemmän suhteen muodostamisen lapsen kanssa ja etenkin eroon liittyvien asioiden käsittelyn. Haastateltavat pohtivat pystyvätkö he rakentamaan lapseen niin syvää suhdetta, että lapsi avautuisi mahdollisista vaikeimmistakin asioista. Haastavaksi koettiin asioiden esiin ottaminen luontevasti, jolloin lapselle tarjoutuisi tilaisuus puhua niistä halutessaan.

”Kun me nähään se muutama kerta kuussa niin kerkeekö siinä muodostumaan semmosta hyvää suhdetta mistä hän enemmänkin hyötyy. Tarkotus kun ois mennä pintaa syvemmälle niin se on haaste, että miten se onnistuu. Jos taas näkis useemmin niin se olis itselle aika raskasta. Hän on tosi reipas ja iloinen, mutta onko siellä sisällä sit jotain minkä sais kaivettua ja luottamuksen rakennettua niin se on se haaste.”

”Ainoa on just se kun pitäis puhua siitä erosta ja siitä isästä. Että se tulis sillee luontevasti. Ei se vaan oo aina niin helppoo.”

Yhdellä vapaaehtoisista tukihenkilöistä oli ollut haasteita vuorovaikutuksessa lapsen vanhemman kanssa. Lapsen äidillä oli ilmeisesti ollut erilaiset odotukset vapaaehtoisen tukihenkilön roolista, eikä hän ollut kertonut tukihenkilölle odotuksistaan ja ajatuksistaan suoraan. Äiti ei myöskään ollut aina kohdellut tukihenkilöä kovin ystävällisesti, minkä takia haastateltava oli kokenut, ettei lapsen äiti arvosta häntä ja hän oli kokenut toisinaan, että lapsen äiti ajattelee hänen olevan vain ilmainen lapsenvahti.

”No äidin kanssa on ollut vuorovaikutuksessa haasteita. Mä en kyllä ottanut

sitä mitenkään itteeni. Mut sit se äiti lopetti mun viesteihin vastaamisen ja tän hankkeen koordinaattorin kautta sain kuulla, että he eivät halua tavata mua enää.”

Haastateltavalle oli tullut yllätyksenä, että lapsen äiti haluaa lopettaa tukisuhteen. Äiti oli hoitanut myös kaikki muut käytännön asiat, kuten tapaamiskertojen peruutukset sekä palautteen antamisen hankekoordinaattorin kautta. Haastateltava koki suureksi haasteeksi sen, ettei vuorovaikutus hänen ja lapsen äidin välillä ollut avointa ja luottamuksellista.

Haastavaksi useampi tukihenkilö oli toisinaan kokenut tekemisen keksimisen tapaamiskerroille. Haaste oli keksiä pääasiassa ilmaista tekemistä, joka olisi lapsen mielestä mukavaa. Osa tukihenkilöistä oli silloin tällöin tehnyt lapsen kanssa myös jotakin maksullista ja tällöin joko lapsen vanhempi tai tukihenkilö itse oli sovitusti maksanut kulut. Vain yhdellä tukihenkilöistä oli auto käytössä, minkä hän koki suureksi hyödyksi tekemisen keksimisen kannalta, koska silloin ei tarvinnut keksiä tekemistä vain lapsen kodin lähialueelta, mikä usein rajaa paljon vaihtoehtoja pois.

”Pari kertaa on ollut ongelmana mitä tehtäis, että sit ollaan vaan oltu siellä kotona ja käyty kävelyllä. Kun niilläkään ei oo autoa tms ja mä asun eri suunnalla niin ei voi munkaan luona esim leipoa. Ja niillä on kolme muutakin lasta niin siellä on aikamoinen vilinä.”

”Asetin vähän itelle paineita siitä, että mitä me aina tehään. Nii mä mietin, että mitä jos se on ihan tylsistynyt ja mitä jos se lapsi ei innostukkaan siitä sovitusta tekemisestä, ja sanoo että ei emmä haluu.”

Haastavaksi vapaaehtoiset tukihenkilöt kokivat myös tukisuhteen sovittamisen omaan elämään sekä ajankäytön. Kaikki haastateltavat tukihenkilöt kävivät päätoimisesti töissä ja heillä oli paljon meneillään myös omassa elämässä. Lisäksi tuettavan lapsen perhe saattoi asua vähän pidemmän matkan päässä, jolloin matkoineen yhteen tapaamiskertaan saattoi kulua yli neljä tuntia.

”Kyl tossa vähän toissakerralla koin, että on aika takki tyhjä, ja että tää vie aika paljon multa. Jotenkin niin raskas kerta ja mä olin aivan loppu kun mä tulin sieltä. Et tän pitäis niinkun antaa mulle ja hänelle eikä viedä mun energioita. Se on tämmösen lapsen kanssa niin toimintakeskeistä niin vähän yllätti että kyllä se vähän ottaakin eikä vaan anna.”

Yksi tukihenkilö oli kokenut haastavaksi myös rajojen asettamisen lapselle.

”Aika haastavaa oli ihan vieraalle lapselle sanoa, että ei ja asettaa niitä rajoja. kun tarkoitus olis, että olis ihan kivaa. Mut oli vaan sanottava selkeesti ja ihan hyvin se tilanne sit meni.”

8 Yhteenveto ja johtopäätökset

Opinnäytetyöni tavoite oli antaa tietoa vapaaehtoisesta tukihenkilötoiminnasta lapsen eroauttamisen tukitoimena. Tarkoituksena oli selvittää vapaaehtoisena tukihenkilöinä toimivien kokemuksia tukihenkilönä toimimisesta eroperheen lapselle, sekä saada vastaukset tutkimuskysymyksiin.

Ensimmäinen tutkimuskysymys liittyi tukihenkilövalmennukseen: millaista tukea valmennus antoi eroperheen lapsen kohtaamiseen sekä miten valmennusta voisi kehittää. Kaikki haastateltavat kokivat valmennuksen tärkeäksi osaksi tukihenkilönä toimimista. Kaikki myös pitivät hankekoordinaattorin roolia tärkeänä, jotta on joku johon tarvittaessa tukeutua. Kaikki kokivat, että hankekoordinaattoriin pystyi ottamaan matalalla kynnyksellä yhteyttä ja puhumaan avoimesti kaikista tukisuhteeseen liittyvistä asioista. Myös vertaistuen merkitys koettiin tärkeäksi. Hankkeen kautta tukihenkilöiksi tulleilla on oma WhatsApp-ryhmä, jonka kautta he ovat yhteydessä. Vertaistuen merkitystä pidettiin tärkeänä, jotta voi jakaa kokemuksia ja saada vinkkejä tekemiseen tapaamiskerroille. Tukihenkilöt kokivat saaneensa valmennuksesta paljon etenkin käytännön tietoa, mikä toi varmuutta lapsen ja vanhemman kohtaamiseen, kun toiminnan pelisäännöt olivat selkeät. Haastateltavat eivät keksineet valmennukseen mitään kehitettävää, vaan kokivat, että valmennus oli niin sisällöltään kuin kestoltaankin hyvä tällaisenaan. Erityisen hyväksi asiaksi mainittiin myös, että valmennus toteutettiin niin pienissä ryhmissä, jolloin omien ajatusten jakaminen oli helppoa.

Valmennuksessa käytiin paljon läpi myös eroon liittyviä asioita etenkin toisella kerralla, johon itse osallistuin kun Kasper Kasvatus- ja perheneuvonta ry:n työntekijä oli kertomassa aiheesta. Kerralla käytiin läpi vanhempien eroa vertaiskorttien avulla, tutustuttiin eron käsittelemiseen liittyviin peleihin sekä saatiin mukaan monisteita, joiden avulla voi käsitellä lapsen kanssa eroa. Itse kokisin, että tukihenkilö voisi hyödyntää esimerkiksi näitä materiaaleja tai aiheeseen liittyvää kirjallisuutta myös tukisuhteessa, jotta eron käsittely olisi helpompaa. Toki tässä kohtaa pitää muistaa, että tukihenkilö ei ole ammattilainen, vaan on tukisuhteessa omana itsenään tavallisen ihmisen tiedoin ja taidoin. Kasperin sivuilta löytyy esimerkiksi tehtäviä yhdessä lapsen kanssa tehtäväksi eron jälkeen, jota myös tukihenkilöt voisivat hyödyntää. (<http://www.suomenkasper.fi/tehtavia-yhdessa-tehtavaksi-eron-jalkeen/>) Tehtäviä voi tehdä lapsen mielenkiinnon kohteiden mukaan tai jos lapsi ei ole kiinnostunut tehtävistä, on

hänelle ainakin tarjottu mahdollisuus niiden kautta puhua ajatuksistaan eroon liittyen. Ku-
kaan haastateltavista ei ollut hyödyntänyt tällaisia materiaaleja, mutta mielestäni niitä voisi
myös tukihenkilötoiminnassa jonkin verran hyödyntää.

Toisena tutkimuskysymyksenäni oli selvittää miten vapaaehtoinen tukihenkilö tukee vanhem-
pien eron kokenutta lasta. Tutkimukseni perusteella tukihenkilö tukee lasta toiminnan kautta
sekä keskustelun ja kuuntelun avulla. Kaikilla haastateltavilla tukisuhteet pohjautuivat pit-
kälti toimintaan. Tukihenkilöt olivat tehneet lasten kanssa monenlaisia aktiviteetteja lasten
mielenkiinnon kohteiden mukaan. Tukihenkilöt kokivat tärkeäksi, että toiminta on lapsen
mielestä mielekästä. Tutustuminen lapseen ja hankalistakin asioista keskusteleminen koettiin
helpommaksi toiminnan lomassa. Yksi tukihenkilöistä kertoi hyödyntäneensä omia kokemuksi-
aan keskustelun avaajana, mikä auttoi myös lasta avautumaan.

Kolme tukihenkilöä koki, että lapsi on hyötynyt heidän kanssaan olemisesta. Tukihenkilöt ko-
kivat, että tuetut lapset ovat hyötynyt siitä, että tukihenkilö on läsnä, pitää kiinni lupauksis-
taan ja antaa kiireetöntä aikaa vain tuetulle. Muutamalla tuetulla lapsella oli sisaruksia, joten
tukihenkilöt kokivat hyödylliseksi sen, että lapsi saa aikuisen täyden läsnäolon ja huomion.
Yksi tukihenkilö koki, että lapsen itsevarmuus on kasvanut tukisuhteen myötä. Yleisestikin tu-
kikihenkilöt kokivat tärkeäksi lapsen kehumisen, kannustamisen ja innostamisen. Tukihenkilöt
kokivat tärkeäksi, että osoittaa olevansa kiinnostunut lapsen asioista ja antaa hänelle mahdol-
lisuuden puhua vaikkomistakin asioista niin halutessaan. Korhonen (2005, 63) kirjoittaa siitä,
kuinka tukihenkilön voi olla hankalaa nähdä toimintansa merkitystä lapselle. Tukisuhteessa ei
myöskään ole olennaista saada aikaan tiettyjä tuloksia, vaan keskittyä lapsen kohtaamiseen ja
läsnäoloon. Pienet ilon hetken ja edistymiset tukisuhteessa ovat kuitenkin tärkeitä ja motivoi-
vat niin tukihenkilöä kuin tuettaavaakin. Haastattelemani tukihenkilöt olivat saaneet pa-
lautetta niin tuettavalta lapselta kuin vanhemmiltakin, että tapaamiskerroilla oli ollut kivaa
ja, että lapsi on innoissaan ja odottaa tukihenkilön tapaamista.

Viimeinen tutkimuskysymykseni liittyi tukihenkilönä toimimisen haasteisiin. Tukihenkilönä toi-
mimiseen liittyy aina joitakin haasteita ja myös tässä tutkimuksessani jokainen haastateltava
mainitsi yhden tai useamman asian, joita olivat kokeneet haasteellisiksi tukisuhteessa. Salmi-
virta on pro gradu- tutkielmassaan (2016, 41) tutkinut vapaaehtoisten tukihenkilöiden koke-
muksia tukihenkilötoiminnasta ja jakanut haasteet tuettavista lapsista johtuviin haasteisiin,
tuetun lapsen vanhemmista johtuviin haasteisiin, tukihenkilöstä johtuviin haasteisiin, tukihen-
kilötoiminnasta johtuviin haasteisiin sekä ulkopuoliseen haasteisiin. Näistä kategorioista
omassa tutkimuksessani esiin nousi pääasiassa tuetun lapsen vanhemmista johtuvia haasteita,
tukihenkilöstä johtuvia haasteita sekä ulkopuolisia haasteita. Salmivirran tutkimuksessa taas
ilmeni eniten tuetusta lapsesta johtuvia haasteita. Tästä voi päätellä, että haastattelemini

tukihenkilöiden ja perheiden yhdistäminen on onnistunut ilmeisen hyvin, koska kaikki tukihenkilöt kokivat, että heillä oli yhteisiä mielenkiinnon kohteita tuettavan lapsen kanssa ja, että keskustelu ja yhdessäolo oli helppoa.

Yksi tukihenkilö toi esiin tuetun lapsen vanhemmista johtuvia haasteita. Haasteeksi hän oli kokenut lähinnä avoimen keskusteluyhteyden puuttumisen sekä erilaiset odotukset tukihenkilötoiminnalta. Tukihenkilöistä johtuviksi haasteiksi tutkimuksessani puolestaan ilmeni kiireinen elämäntilanne ja tästä johtuvat aikataululliset haasteet. Ulkopuolisena haasteena koettiin tekemisen keksiminen, pääasiassa siksi, että kolmella tukihenkilöistä ei ollut autoa käytössään ja, että tekemisen tuli olla pääasiassa ilmaista. Tukihenkilöt pitivät haastavana myös syvemmän suhteen muodostamista lapsen kanssa sekä eroon liittyvien asioiden käsittelyä. Salminen (2016, 54) kirjoittaa siitä kuinka tukihenkilöt voivat olla epävarmoja siitä onko tukihenkilöllä merkitystä tuetulle jos tukisuhteessa on haasteita. Tukihenkilöt voivat olla myös epävarmoja siitä millainen merkitys harvoin toteutetuille tapaamisille on lapsen elämässä. Mielestäni oli hienoa, että haasteista huolimatta haastattelemani tukihenkilöt pystyivät näkemään toimintansa hyödyn ja merkityksen tuettavalle. Haastattelemani tukihenkilöt pohtivat myös juuri sitä pystyykö näillä tapaamisten määrillä luomaan lapseen syvemmänkin suhteen, josta hän enemmänkin hyötyisi. Uskon, että vahvistava tekijä haastattelemani tukihenkilöiden tukisuhteessa oli se, että monella oli tuettavan lapsen kanssa yhteisiä mielenkiinnon kohteita. Tähän on mielestäni tärkeää kiinnittää huomiota, jotta tukisuhde olisi mahdollisimman toimiva. Uskon myös, että lapsi hyötyy lyhemmästäkin tukisuhteesta eikä haittaa vaikka tapaamiskertoja olisi toisinaan harvemmin. Tärkeintä on, että tukihenkilö pitää kiinni lupauksistaan ja tapaamiskerroilla on kiireettömästi läsnä lapselle.

Johtopäätöksenä toteaisin, että vapaaehtoisia tukihenkilöitä kannattaa jatkossakin ehdottomasti hyödyntää osana eropalveluita. Tärkeää on kiinnittää huomiota erityisesti tukihenkilöiden koulutukseen sekä sopivien tukihenkilöiden ja perheiden yhdistämiseen molempien toiveiden, odotusten ja mielenkiinnonkohteiden mukaan. Tärkeää on myös selventää yhteiset pelisäännöt ja tavoitteet toiminnalle, jotta sekä perheellä että tukihenkilöllä on yhteinen käsitys tukihenkilön roolista. Vertaistuen ja hankekoordinaattorin merkitys onnistuneessa tukihenkilötoiminnassa on tärkeää, jotteivät tukihenkilöt jää yksin haasteiden kanssa. Voisin väittää, että jokaisessa tukisuhteessa ilmenee jossain vaiheessa joitakin haasteita. Vapaaehtoisen tukihenkilön hyödyt eroauttamisen tukitoimena ovat kuitenkin niin vahvat, että ne ylittävät reilusti haasteet. Lisäksi lukemaani tutkimustietoon nojaten tämän tyyppiselle toiminnalle todella on Suomessa tarvetta. Lukemani tutkimustieto pohjaa vahvasti siihen, että lasten eropalvelut eivät ole riittäviä ja monipuolisempia tukimuotoja vanhempien eron käsittelyyn lapsille tarvitaan lisää.

9 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Haastatteluun tutkimusmenetelmänä liittyy monia eettisiä ongelmia, joita tutkijan tulee pohtia ennen haastattelujen suorittamista. Eettisesti oikein toteutetussa haastattelussa tutkija aluksi informoi haastateltavia tutkimuksen tavoitteista, haastattelun toteutustavasta sekä anonymiteetin turvaamisesta. Tutkijan tulee myös kertoa mihin kerättyjä tietoja hyödynnetään. Tutkijan on tärkeää myös korostaa, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Haastateltavalla on aina oikeus keskeyttää haastattelu tai olla osallistumatta siihen. Jos haastattelu nauhoitetaan, tulee tähän saada haastateltavien suostumus. Haastattelussa käsiteltävät aiheet sovitaan haastateltavien kanssa ennen haastattelun alkua. (Mäkinen 2006, 95-97.)

Vapaaehtoisille tukihenkilöille informoitiin hyvissä ajoin haastatteluista ja selvitettiin ketkä heistä olisivat mahdollisesti kiinnostuneita osallistumaan haastatteluihin. Haastateltaville tukihenkilöille kerrottiin, että haastatteluja hyödynnetään opinnäytetyössä, jonka tavoitteena on antaa tietoa vapaaehtoisesta tukihenkilötoiminnasta lapsen eroauttamisen tukitoimena. Tukihenkilöille kerrottiin, että haastattelut tullaan toteuttamaan teemahaastatteluilla, joissa keskustellaan ennalta sovituista aiheista. Haastateltaville selvennettiin, että heillä on anonymiteetti suoja, eikä heistä tulla kertomaan mitään muita tietoja kuin, että he toimivat vapaaehtoisina tukihenkilöinä. Haastateltavilta pyydettiin lupa haastattelujen nauhoittamiseen. Heille kerrottiin myös, että nauhat tuhotaan aineiston käsittelyn jälkeen.

Eettisesti hyvä tutkimus pohtii myös tutkimuksen luotettavuutta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkijan tarkka kuvaus tutkimuksen toteuttamisen kaikista vaiheista. Tutkijan tulee kertoa missä ja miten aineisto on kerätty, haastatteluihin käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät ja virhetulkinnat haastattelutilanteessa sekä oma arvio haastattelutilanteen sujumisesta. Lisäksi tutkijan tulee aina perustella lukijalle laadullisessa analyysissä miten hän on päätenyt luokittelemaan aineiston sekä mihin hän loppupäätelmänsä ja tulkintansa perustaa. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007, 227-228.)

Pyrin opinnäytetyössäni kuvaamaan tutkimusprosessia mahdollisimman kattavasti ja tarkasti. Pyrin tuomaan haastateltavien esiin tuomat näkökulmat ja kokemukset esiin mahdollisimman totuudenmukaisesti. Tähän käytin apuna suoria sitaatteja haastattelutilanteista, jotka valitsin niin, että ne olisivat mahdollisimman tarkoituksenmukaisia.

10 Pohdinta

Opinnäytetyöprojektini alkoi jo syksyllä 2017. Pienperheyhdistyksen työntekijät olivat koululla esittelemässä tätä hanketta ja aihe kiinnosti itseäni heti. Koin myös aiheen olevan ajankohtainen, sillä vanhempien ero koskettaa niin monia lapsia. Nykyään ollaan myös yhä tietoisempia siitä kuinka etenkin huonosti hoidettu ero voi vaikuttaa lapsiin pitkänkin aikaa, joten koen eropalveluiden kehittämisen erityisen tärkeäksi. Myös tällä hetkellä ajankohtainen lapsi- ja

perhepalveluiden muutosohjelma on listannut yhdeksi kehittämiskohteeksi erovälineiden uudistamisen, jotta lasten elämän järjestäminen vanhempien eron jälkeen pystyttäisiin hoitamaan mahdollisimman hyvässä yhteistyössä. Tähän liittyen sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut vanhemmuussuunnitelman, joka on tarkoitettu apuvälineeksi eron jälkeiseen vanhemmuuteen (Valtioneuvosto 2017). Tarkoitus on myös kehittää sähköisiä palveluita, osana eropalveluiden kehittämistä. Esimerkiksi Hollannissa on kehitetty Rechtwijzer-järjestelmä, joka on kattava sähköinen palvelu eron kokeneille vanhemmille. (Sosiaali- ja terveysministeriö.)

Lisäksi kiinnostus vapaaehtoistyötä kohtaan on lisääntynyt, joten mielestäni on ajankohtaista pohtia missä kaikessa vapaaehtoisia voitaisiin hyödyntää. Kappaleessa 4.3 mainitsin Alppivuoren pohdinnan siitä tulisiko luoda järjestelmä, jossa tukikäynnit asiantuntijoiden luona tai vertaisryhmissä tulisivat eron jälkeen pakollisiksi. Mielestäni tämä on ihan aiheellista pohdintaa, sillä itse olen huolissani siitä, miten moni lapsi voi jäädä ilman tarvitsemaansa apua, koska ei osaa tai pysty sitä itse hakemaan. Mielestäni olisikin hyvä, että vanhempien eron jälkeen lapsille tarjottaisiin aina mahdollisuus valita erilaisista vaihtoehtoista yksi, jonka haluaa tueksi eroprosessiin. Olisi hyvä, että tapaamiset olisivat mahdollisimman lähellä lapsen arkea. Lapsi voisi valita esimerkiksi haluaako keskustella erosta koulukuraattorin kanssa tai perheneuvolassa vai haluaako hän osallistua eroryhmään tai haluaako hän oman tukihenkilön. Tämä vaatii vahvaa eroauttamisen osaamisen lisäämistä monilla aloilla.

Itse koen, että vapaaehtoisia tukihenkilöitä kannattaa ehdottomasti hyödyntää jatkossakin osana eropalveluita. Haasteeksi tässä tukihenkilöiden hyödyntämisessä muodostuu kuitenkin palvelun kohdistaminen oikein ja oikeaan aikaan. Koen, että vapaaehtoisesta tukihenkilöstä olisi eniten hyötyä, kun ero on vielä tuore. Haaste on kuitenkin se, että löydetään tämänkaltaista toiminnasta hyötyvät perheet sekä se, että osataan arvioida milloin vapaaehtoinen tukihenkilö on riittävä tukitoimi. Haaste voi myös olla sopivien tukihenkilöiden löytäminen, joilla on aikaa ja halua sitoutua tämänkaltaiseen vapaaehtoistoimintaan, jossa rooli on todella vastuullinen ja sitova. Tärkeäksi koen sen, että palvelu olisi kaikkien saatavilla. Tässä hankkeessa eroperheet tulivat aluksi vain Helsingin kaupungin viranomaisten ohjaamina, joka toi haasteita sopivien perheiden löytämiseen. Tästä syystä tuettavien lasten löytyminen vapaaehtoisille tukihenkilöille viivästyi, mikä myös vaikutti siihen, että haastateltavia tukihenkilöitä ei tähän opinnäytetyöhön saatu niin paljon kuin olisin toivonut. Osa haastatelluista tukihenkilöistä myös oli vasta melko alussa tukisuhteen rakentamisessa, joten olisin mielelläni haastattelut heitä hieman myöhemmin, jotta kokemuksia olisi kertynyt enemmän, mutta aikataulullisista syistä tämä ei ollut mahdollista. Helmikuusta 2018 eteenpäin onneksi myös muuta kautta hankkeen löytäneet ovat voineet hakea lapselleen omaa tukihenkilöä. Koen tärkeäksi, että kaikki eroperheet voivat ottaa yhteyttä ja itse hakea lapselleen vapaaehtoista tukihenkilöä, jos he kokevat, että siitä olisi heille apua.

Opinnäytetyön tekeminen on lisännyt tietouttani niin vapaaehtoistyöstä, eroperheistä kuin eropalveluistakin, mistä koen olevan valtavasti hyötyä lasten ja perheiden kanssa työskennellessä. Vanhempien ero on nykyään niin yleistä, että koen suureksi hyödyksi ammatillisesta näkökulmasta sen, että tiedostan eron vaikutukset lapsiin sekä osaan kertoa erilaisista saatavilla olevista eropalveluista. Opinnäytetyön tekeminen sujui kaiken kaikkiaan sujuvasti. Yhteistyö Pienperheyhdistyksen kanssa oli helppoa ja haastattelut saatiin sovittua mutkattomasti tukihenkilöiden kanssa. Itse haastattelutilanteet menivät myös hyvin, vaikken omannut juurikaan aiempaa kokemusta haastattelemisesta mikä toki aiheutti pientä epävarmuutta. Teemahaastattelurunkoon olen näin jälkikäteenkin tyytyväinen ja mielestäni se tuki samaan tietoa juuri niistä aiheista mistä halusinkin saada tietoa. Vaikka haastateltavien määrä oli pieni, olivat tutkimustulokset kuitenkin hyvin samankaltaisia kuin lukemissani laajemmissa tutkielmissa. Haastateltavat myös toivat monipuolisesti ja avoimesti esiin kokemuksiaan, ja jokainen haastattelu toi uutta tietoa. Vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta on mielestäni aihe, jossa aina riittää tutkittavaa, koska jokainen tukisuhde on yksilöllinen. Jatkotutkimusaiheena olisi kiinnostavaa tutkia vapaaehtoisten tukihenkilöiden hyödyntämistä heti vanhempien eron jälkeisessä kriisissä, mikä oli tämän hankkeen alkuperäinen ajatus. Uskon, että tukihenkilöstä voisi olla lapselle suuri apu uuden ja vaikean tilanteen käsittelemisessä.

Näkisin, että vapaaehtoisella tukihenkilötoiminnalla on paikkansa eropalveluiden kentällä. Se vaatii kuitenkin vahvaa moniammatillista yhteistyötä onnistuakseen. Hyvä ja läheinen suhde johonkin ihmiseen perheen ulkopuolella on kuitenkin tärkeä lasta suojaava tekijä vanhempien erotessa, eikä kaikille lapsilla sellaista omasta takaa ole. Toivon myös, että tämä opinnäytetyö osaltaan edistää sitä, että vanhemmat ymmärtäisivät tärkeiden aikuisten merkityksen lapsen elämässä ja tarvittaessa hakisivat lapselleen omaa tukihenkilöä, jos se on myös lapsen mielestä hyvä ratkaisu. Mielestäni yhä liian usein vanhempien eroon liittyvässä työskentelyssä lapsen näkökulma jää prosessissa liian vähälle huomiolle. Toivon, että tämänkaltaisia palveluja kehitetään yhä lisää, jotka pohjautuvat nimenomaan lapsilähtöisyydelle ja lasten näkökulmaan huomioimiseen.

Lähteet

Painetut

Hirsjärvi, S. Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kiianmaa, K. 2008. Hyvä ero, uusi elämä. Multikustannus.

Kinnunen, S. 2010. Kun tiet eroavat. Elämää avioeron jälkeen. Kauniainen: Perussanoma Oy.

Korhonen, A. 2012. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Helsinki: Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ.

Lehtinen, S. 1994. Tukihenkilö apuna arjessa. Järjestöjen tukihenkilöprojekti. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto.

Lipponen, P. Wesaniemi, P. 2005. Lapsi ja ero. Kertomuksia lapsesta ja avioerosta. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Mäkijärvi, L. 2014. Kahden kodin lapset: miten tuen lasta vanhempien avioerossa. Jyväskylä: Docendo.

Niemelä, S. Kääriäinen, A. 2015. Millan isä ja äiti eroavat - miten lasta voi auttaa vanhempien erotessa. Helsinki: Libris Oy.

Pruuki, H. Sinkkonen, J. 2017. Lapsi ja ero. Eväitä eteenpäin. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Smart, C., Neale, B. & Wade, A. 2001. The Changing Experience of Childhood. Families and Divorce. Cambridge: Polity Press.

Sähköiset

Alppivuori, K. 2017. Eropalvelut ja lastenvalvojan työ. Mitä tutkimukset kertovat eropalveluista ja lastenvalvojan työstä sekä palvelujen kehittämisen tarpeesta. Viitattu 22.5.2018. <http://docplayer.fi/39454002-Eropalvelut-ja-lastenvalvojan-tyo-mita-tutkimukset-kertovat-eropalveluista-ja-lastenvalvojan-tyosta-seka-palvelujen-kehittamisen-tarpeesta.html>

Ensi- ja turvakotienliitto. 2016. Vanhemman opas - tietoa ja tukea lapsiperheen eroon. Viitattu 6.6.2018 http://www.e-julkaisu.fi/ensi_ja_turvakotien_liitto/vanhemman_opas/pdf/Vanhemman_opas_2014.pdf

Espoon kaupunki. 2017. Lapset pois eroriidoista -ryhmä. Viitattu 20.5.2018. [https://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ja_terveyspalvelut/Lapsiperheiden_palvelut/Lapset_pois_eroriidoista_ryhma\(130078\)](https://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ja_terveyspalvelut/Lapsiperheiden_palvelut/Lapset_pois_eroriidoista_ryhma(130078))

Hiiop. 2018. Mikä on Hiiop100.fi? Viitattu 7.5.2018
<http://tarinat.hiiop100.fi/fi/pages/faq.html>

HelsinkiMissio. Tutkimus: Suomalaiset tekevät yhä enemmän vapaaehtoistyötä. Viitattu 22.5.2018. <https://www.helsinkimissio.fi/tiedotteet/tutkimus-suomalaiset-tekev-t-yh-enemm-n-vapaaehtoisty-t>

Kasper kasvatus- ja perheneuvonta ry. 2017. Lasten ja nuorten eroryhmät syksy 2017. Viitattu 13.12.2017.
<http://www.suomenkasper.fi/lasten-ja-nuorten-eroryhmat-kevat-2017/>

Kolehmainen, G. Ojansivu, R. Ylianttila, E. 2007. Lapsen kuuleminen (vanhempien ero). Rovaniemen kaupunki/perhesosiaalityö. PDF-tiedosto. Viitattu 29.5.2018

Lapsiasiavaltuutetun toimisto. 2010. Lapsen paras etusijalle eropalveluissa. Viitattu 11.7.2018. <http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/04/lapsen-paras-etusijalle.pdf>

Makkonen, A. 2009. Lasten selviytyminen vanhempien av(i)oerosta tekstien kuvaamana. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Viitattu 21.5.2018.
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/80723/gradu03651.pdf?>

MLL Hyvinkää. 2017. Tilli Toukka -vertaisryhmät. Viitattu 13.12.2017.
<https://hyvinkaa.mll.fi/tilli-toukka/tilli-toukka-toiminta/tilli-toukka-vertaisryhmat/>

Oikeusministeriö. 2016. Ei niin suurta riitaa, ettei sopu sitä sovita. Asiantuntija-avusteisen huoltoriitojen tuomioistuinsovittelun seurantaryhmän loppuraportti. Viitattu 11.7.2018.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76639/12_2016_follo_142s.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pienperheyhdistys ry. 2018. Viitattu 25.1.2018.
<https://www.pienperhe.fi/>

Posa, I. Turpeinen, L. 2015. Lasten kokemuksia vanhempien avioerosta. Opinnäytetyö. Viitattu 21.5.2018. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/104242/Posa_Turpeinen_Lasten_kokemuksia_vanhempien_erosta.pdf;jsessionid=169E4336AC119A847A21D0C72646F438?sequence=1

Reinman, L. 2014. Vapaaehtoistoiminnan merkitys yksilölle ja yhteisölle. Kansalaisareena ry. Viitattu 22.5.2018. <https://www.slideshare.net/SitraHyvinvointi/vapaaehtoistoimintaliisareinman>

Saaranen-Kauppinen, A. Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Teemoittelu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Verkkojulkaisu. Viitattu 17.11.2017. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Salmivirta, S. 2016. Vapaaehtoisen tukihenkilöiden kokemuksia tukihenkilötoiminnasta. "Mahdollisuus olla jollekin tärkeä aikuinen." Tampereen yliopisto. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Viitattu 15.5.2018.
<http://stm.fi/documents/1271139/2802197/Eroauttamisen+palveluilla+kohti+yhteisty%C3%B6vanhemmuutta.pdf/ebd8fd00-5666-4930-b2e8-e245edaf2e8d>

Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. 2016. Tukihenkilöt- ja perheet. Viitattu 21.5.2018.
<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet>

Tilastokeskus. 2017. Siviilisäädyn muutokset 2016. Viitattu 7.12.2017.
https://www.stat.fi/til/ssaaty/2016/ssaaty_2016_2017-04-20_fi.pdf

Valtioneuvosto. 2017. Ensimmäinen suomenkielinen vanhemmuussuunnitelma julkaistu. Viitattu 15.5.2018.
http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/ensimmainen-suomenkielinen-vanhemmuussuunnitelma-julkaistu

Väärälä, M. 2018. Lapsen tuki vanhempien erotessa - palvelut osana tukea. Viitattu 13.6.2018.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/146936/Vaarala_Maiju.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Yle. 2015. Lapsi ei unohda vanhempiensa eroa. Viitattu 5.6.2018.
<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/09/25/lapsi-ei-unohda-vanhempiensa-eroa>

Julkaisemattomat

Toimintasuunnitelma. 2018. Vapaaehtoinen lapsen tukena - eroauttamista julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyönä 2017-2019.

Liitteet

Liite 1: Teemahaastattelurunko	41
--------------------------------------	----

Liite 1: Teemahaastattelurunko

Taustatiedot:

Miksi päätit hakea tukihenkilöksi?

Kuinka kauan olet toiminut vapaaehtoisena tukihenkilönä?

Minkä ikäiselle lapselle toimit vapaaehtoisena tukihenkilönä?

Tukihenkilövalmennus:

-Minkälaisia tietoja ja taitoja sait valmennuspäivistä?

-Kuinka tärkeänä koet valmennuksen ja työnohjaukselliset tapaamiset?

-Antoiko valmennus varmuutta lapsen kohtaamiseen?

-Mikä oli valmennuksessa erityisen tärkeää?

-Miten valmennusta voisi kehittää?

Kokemukset:

-Mitä tapaamiskerroilla tehdään?

- Millä tavoin vanhempien eroa on käsitelty lasten kanssa?

-Onko tukihenkilönä toiminen ollut sellaista kuin etukäteen ajattelit?

- Minkälaista palautetta olet saanut lapselta?

- Miten koet lapsen hyötyvän vapaaehtoisesta tukihenkilöstä?

Haasteet:

- Oletko kokenut haastavia tai vaikeita tilanteita tukihenkilönä toimiessasi? Millaisia?

-Oliko hyvän ja luottamuksellisen suhteen rakentaminen lapseen haastavaa?

-Onko vanhempien kanssa ollut jotain haasteita? Millaisia?